

jaarverslag

2009

Onderzoekend – onderscheidend – overtuigend

Socrateslaan 22a,
3707 GL Zeist
t: (+31) (0)30 693 79 00
f: (+31) (0)30 691 14 40
e: secretariaat@hhelicon.nl
i: www.hogeschoolhelicon.nl

Inhoud

Voorwoord door de voorzitter van het CvB	pag.	2
Hoofdstuk 1		
Doelstelling van de organisatie	pag.	4
Hoofdstuk 2		
Interne organisatie		
- College van Bestuur	pag.	5
- Raad van Toezicht	pag.	8
- Medezeggenschapsraad	pag.	8
- Branchecode Governance	pag.	9
- Personeel en organisatie	pag.	10
Hoofdstuk 3		
Kernactiviteiten:		
- Lerarenopleiding basisonderwijs vrijescholen	pag.	15
• Bacheloropleiding BA	pag.	16
• Masteropleiding MA	pag.	21
• Nascholing	pag.	22
- Opleiding docent dans/euritmie BA	pag.	24
- Opleiding docent muziek BA	pag.	28
- Studentenkwantiteit	pag.	33
Hoofdstuk 4		
Voorzieningen		
- OMC	pag.	35
- ICT	pag.	36
Hoofdstuk 5		
Financiën		
- Financiële ontwikkelingen	pag.	39
- Begroting 2009	pag.	41
Jaarrekening		
- Balans per 31 december 2009	pag.	43
- Staat van baten en lasten over 2009	pag.	44
- Kasstroomoverzicht 2009	pag.	45
- Toelichting behorende tot de jaarrekening	pag.	46
- Grondslagen van waardering en bepaling resultaat	pag.	46
- Toelichting op de afzonderlijke posten van de balans	pag.	50
- Financiële instrumenten	pag.	55
- Niet in de balans opgenomen verplichtingen en activa	pag.	55
- Toelichting op de afzonderlijke posten van de staat van baten en lasten	pag.	56
- Honorarium accountant	pag.	58
- Overzicht bezoldiging CvB/RvT	pag.	58
Overige gegevens		
- Resultaatbestemming	pag.	59
- Accountantsverklaring	pag.	59
* Colofon	pag.	61

Voorwoord

“Onderzoekend – onderscheidend – overtuigend”

Hierbij presenteer ik u het jaarverslag over 2009 van Hogeschool Helicon. Het jaar 2009 was een jaar van bestuurlijke veranderingen: Chris Wissenburg heeft afscheid genomen als Opleidingsdirecteur van de Pabo van Hogeschool Helicon, en heeft voorbereidingen getroffen om zijn taken als voorzitter van het College van Bestuur over te dragen. Marije van den Broek is in augustus van het verslagjaar met enthousiasme en grote voortvarendheid in haar functie als nieuwe opleidingsdirecteur begonnen. Zelf ben ik formeel per 1 januari 2010 aangesteld als voorzitter van het College van Bestuur, maar ik ben per 1 december 2009 begonnen mij in te werken in de inspirerende omgeving waarin deze kleine, maar bijzondere hogeschool zich beweegt.

In de visie van Hogeschool Helicon moet met kunst in de opvoeding creatief en niet consumptief worden omgegaan. Zoals alle leerstof is ook de omgang met kunst en lesgeven, het bedrijven van kunst en leren als natuurlijke behoefte, een mogelijkheid voor de opgroeiende mens zich te ontwikkelen tot een vrij individu. Tegelijkertijd dient de opgroeiende jonge mens zijn plek in de moderne maatschappij te kunnen vinden en dient de opvoeding dat te waarborgen. In de 21e eeuw, waarin mensen in toenemende mate zingeving en diepgang zoeken, wensen steeds meer ouders voor hun kinderen docenten die lesgeven vanuit inzicht in de verschillende leeftijds- en ontwikkelingsfasen van het kind en die gebruik maken van de mensvormende werking van het vrijeschoolonderwijs met zijn hoge kunstzinnige gehalte.

Reeds in voorafgaande jaren is aangetoond dat het zelfstandig voortbestaan van Hogeschool Helicon weliswaar het uitgangspunt van het handelen van het College van Bestuur was, maar dat de omstandigheden ons daarbij niet steeds welgezend waren. De dalende studentenaantallen en de daaraan gekoppelde bekostiging stemmen zorgelijk. In combinatie met de stijgende uitgaven en niet afnemende kosten is het noodzakelijk voor de continuïteit van de hogeschool en haar opleidingen om de organisatie efficiënter en effectiever in te richten omdat er anders voor de komende jaren aanzienlijke exploitatietekorten te voorzien zijn.

In 2009 is de verhuizing van de Opleiding docent muziek van Zeist naar Den Haag tot stand gekomen. De Opleiding docent dans/euritmie heeft haar deuren opengesteld voor de muzikale kunstvakcollega's en de verwachting is dat de beide opleidingen elkaar zullen versterken door het delen van docenten waar mogelijk en het samengaan van overhead waar nodig. Deze laatste stap is sowieso voor de hele school noodzakelijk.

Om vanuit een aantrekkelijke, centraal gelegen locatie met meer succes te kunnen werken aan studentenwerving is in 2009 het besluit genomen ook voor de Pabo om te zien naar andere huisvesting. Ondanks dat er vele stappen dienen te worden genomen, die veelal tegelijkertijd moeten worden geïnitieerd, is het onze hoop dat de definitieve locatiekeuze in het volgende jaar zijn beslag kan krijgen en dat de verkoop van het pand in Zeist eind 2010 zal geschieden. We hopen met de verhuizing van de Pabo de kans van zelfstandig voortbestaan te vergroten. Dit proces zal samenwerking – krachtenbundeling – met gerelateerde partijen, creatief en *out of the box* denken vereisen.

Het verslagjaar is ook het jaar waarin zowel de Pabo als de Opleiding docent dans/euritmie werden geaccrediteerd. Er is door velen bijzonder hard gewerkt om dit voor elkaar te krijgen, en het is dan ook goed om vast te stellen dat de geleverde inspanningen hun vruchten hebben afgeworpen. Bij de afsluiting van het jaar was het accreditatieproces voor de Opleiding docent muziek nog niet afgerond.

Vooruitlopend op de verslaglegging van volgend jaar kan reeds worden gemeld dat inmiddels ook deze accreditatie is verkregen.

Ondersteund door mijn opleidingen waaronder MEM (Master of education) en MBA (Master of business administration) heb ik vanaf 1982 tot heden in het VO-MBO en HBO onderwijs als leidinggevende veel ervaring opgedaan in het reguliere onderwijs.

In de Thesis van mijn afstudeerscriptie heb ik alle onderzoeksvragen die ik in mijn voorgaande werk heb opgedaan kunnen bundelen onder de titel *“Hoe richt je een school zo in dat er kwalitatief hoog en duurzaam onderwijs ontstaat en dat zich voortdurend weet aan te sluiten op een snel ontwikkelende samenleving.”*

Reeds bij mijn eerste kennismaking, in december 2009, was ik voor het vrijeschoolonderwijs verkocht. Al mijn onderwijsthema's vielen samen in dit prachtige concept en ik besloot me hiermee intens te verbinden. Ik zie de bijzondere betekenis van het vrijeschoolonderwijs voor de begeleiding en vorming van jonge mensen naar volwassenheid en daardoor voor de wereld van deze tijd met al haar uitdagingen en vraagstukken.

Ik spreek tenslotte mijn waardering uit voor de grote loyaliteit en inzet van alle medewerkers. Met elkaar werken wij aan de toekomst van Hogeschool Helicon als zelfstandige organisatie. Dat is waar ik mij van ganser harte sterk voor wil maken.

Marianne Nobels, voorzitter College van Bestuur

Hoofdstuk 1

DOELSTELLING VAN DE ORGANISATIE

Algemeen

De Stichting Hogeschool Helicon is gevestigd te Zeist. De Stichting bestaat uit de faculteit Hoger Pedagogisch Onderwijs, waaronder de volgende opleidingen vallen:

- Faculteit Onderwijs (Zeist)	Lerarenopleiding basisonderwijs vrijescholen
- Faculteit Kunstvakonderwijs (Den Haag)	Opleiding docent dans/euritmie
	Opleiding docent muziek

Doelstelling vanuit het Statuut van Hogeschool Helicon 1998

1. het bevorderen en instandhouden van een Hogeschool vanuit antroposofie, in het bijzonder gericht op het oprichten en exploiteren van onderwijsactiviteiten voor werkgebieden van de antroposofische beweging. Tot deze activiteiten behoren pro-seminaristische activiteiten, initieel onderwijs, post-initiële opleidingen, nascholing en contractonderwijs, schoolbegeleiding, onderzoek en ontwikkeling. De stichting acht het mede tot haar opgave deze doelstelling te realiseren in samenwerking met vergelijkbare instellingen in het buitenland.
2. De stichting tracht haar doel te bereiken met alle middelen die hiervoor bevorderlijk kunnen zijn, in het bijzonder door het verkrijgen van particuliere, aangewezen en bekostigde instellingen, een en ander in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving, al dan niet door middel van een aparte stichting.
3. De administratieve organisatie van de in artikel 2 lid 2 van het Statuut genoemde instellingen en daarbij behorende onderwijsactiviteiten is zodanig dat geen vermenging optreedt in financieel-economisch opzicht waardoor subsidiegelden worden aangewend voor niet-bekostigde instellingen en de daarbij behorende onderwijsactiviteiten en subsidiegelden die onder verschillende wettelijke kaders moeten worden geadministreerd en verantwoord. Artikel 6 lid 3 is van toepassing.

Stichting Hogeschool Helicon, Onderwijs Vanuit Antroposofie, staat ingeschreven in het Stichtingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken onder nummer 41179301. Bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen staat de stichting geregistreerd onder brinnummer 04CS.

Hoofdstuk 2

INTERNE ORGANISATIE

College van Bestuur (CvB)

Samenstelling

Gedurende een aantal jaren bekleedden Chris Wissenburg – voorzitter van het College van Bestuur – en Frits de Leeuw – lid College van bestuur – een dubbelpositie aangezien zij tevens waren aangesteld als Opleidingsdirecteur van de Pabo en de Opleiding docent dans/euritmie. Deze combinatie van taken en verantwoordelijkheden bleek in de praktijk aanleiding te geven tot onwenselijke en complicerende bestuurlijke verhoudingen. Om die reden heeft het CvB in 2009 de aanzet gegeven tot een ontvlechting van de verschillende posities, en werd met de aanstelling van mw. Marianne Nobels (voorzitter CvB) en mw. Marije van den Broek (Opleidingsdirecteur Pabo) een aangepaste bestuursstructuur geïntroduceerd.

Het College van Bestuur van Hogeschool Helicon bestond per 31 december 2009 uit de volgende leden:

Dhr. C.H. Wissenburg	– voorzitter, aftredend per 1 januari 2010;
Dhr. F. de Leeuw	– lid; aftredend per 1 januari 2010
Dhr. R.A.A. Lemmers	– lid;
Mw. M.A.F. Nobels (vanaf 1-12-2009)	– opvolging voorzitter per 1 januari 2010.

Uitgangspunt

Evenals in de voorafgaande jaren is het streven van het CvB gericht geweest op het zelfstandig voortbestaan van de hogeschool. Het CvB stuurt de organisatie aan vanuit de filosofie dat de drie opleidingen zelfstandig en financieel de onderwijsinhoud en vormgeving vaststellen en dat de directeuren integraal eindverantwoordelijk zijn voor de effectiviteit, efficiëntie en kwaliteit van hun eigen opleidingen vanuit het belang van de hogeschool als geheel.

Het beleid van het CvB heeft zich in 2009 geconcentreerd op de volgende punten:

- 1 afronding van de accreditatie van de drie opleidingen;
- 2 verhuizing van de Opleiding docent muziek naar Den Haag;
- 3 zelfstandig blijven voortbestaan;
- 4 studentenwerving;
- 5 bezetting bestuur en directie;
- 6 Raad van Toezicht;
- 7 huisvesting Pabo;
- 8 internationale samenwerking.

Ad 1 Afronding accreditatie

Het verslagjaar 2009 heeft voor de hogeschool evenals het voorgaande jaar nog grotendeels in het teken gestaan van de accreditatie van de drie opleidingen. Naar aanleiding van de visitaties door de NQA is met grote inzet van mensen en middelen het accreditatietraject opgepakt. Uiteindelijk heeft de NVAO in mei het verlossende woord voor de Opleiding docent dans/euritmie uitgesproken. Een maand later volgde de accreditatie van de Pabo. Voor de Opleiding docent muziek was er per 31 december nog geen zicht op een uitspraak van de NVAO, Wel kan inmiddels worden vermeld dat in februari 2010 de accreditatie alsnog is verkregen.

Om te kunnen blijven voldoen aan de accreditatie-eisen, de ontwikkelingen in de maatschappij en de wensen van het werkveld is het noodzakelijk te blijven werken aan de ontwikkeling van de curricula en de bedrijfsvoering van de drie opleidingen en van de hogeschool in haar geheel. De voorkeur gaat uit naar één kwaliteitstelsel en –coördinator om de kwaliteit van het moment van accreditatie voor de hele hogeschool op elk moment te waarborgen. Tevens zal er de constante verbinding gezocht

moeten worden tussen maatschappij en onderwijs vanuit de antroposofie. Vanuit de accreditatie is de grootste geuite zorg: Hoe zorgen we ervoor dat de school de aansluiting vindt en houdt met de maatschappij en het maatschappelijk belang?

Het CvB dankt allen die aan de accreditatie hebben bijgedragen.

Ad 2 Verhuizing Opleiding docent muziek

Het CvB heeft reeds in 2008 het besluit genomen de Opleiding docent muziek (Odm) te verhuizen naar Den Haag. Met ingang van het studiejaar 2009–2010 heeft de verhuizing plaatsgevonden. Na het doorvoeren van enige, soms ingrijpende, aanpassingen in de panden van de Opleiding docent dans/euritmie (Odd/e) kon de Odm worden verwelkomd. Het CvB leeft in de overtuiging dat de intensievere samenwerking tussen de beide kunstvakopleidingen zal leiden tot wederzijdse kwaliteitsverbetering en efficiëntere opleidingsprocessen, en met dat laatste ook een reductie van kosten. Hier is nog een grote efficiëntieslag te halen door administratieve processen en lessen gezamenlijk in te richten.

Ad 3 Zelfstandig blijven voortbestaan

Naast de vreugde over het verkrijgen van de accreditatie is er de zorg over de voor de komende jaren begrote tekorten en de teruggelopen aanmeldingscijfers. Het zelfstandig voortbestaan van de hogeschool, wat de doelstelling van het CvB is, zal mede afhangen van een efficiënte en effectieve bedrijfsvoering naast een toenemende studentenpopulatie.

Het creëren van een grotere samenhang tussen de drie opleidingen is de belangrijkste basisvoorwaarde voor het zelfstandig voortbestaan van de school. Er is gebleken dat de opleidingen teveel een eigen karakter hebben gekregen waardoor de onderlinge samenhang verloren is gegaan. Het CvB heeft hier een zeer belangrijke sturende taak in. De opdracht die de voorzitter heeft meegekregen bij haar aanstelling is de drie opleidingen samen te laten werken waar mogelijk, en autonoom te laten waar wenselijk. Het autonomiegebied zal vooral liggen in het opleiding–onderwijsspecifieke domein. Omdat de opleidingen zeer klein zijn is het van belang dat er door krachtenbundeling een groter volume ontstaat. Deze bundeling kan worden gecreëerd door gezamenlijke conferenties te organiseren, studenten van de verschillende opleidingen samen te laten leren en door het inrichten van centrale stafdiensten en gemeenschappelijke ondersteunende diensten. Het jaar 2010 zal hier een belangrijke aanzet voor geven, met een belangrijke rol in het geheel voor de verhuizing van de Pabo.

Ad 4 Studentengewerving

Zoals al aangegeven toont het aantal studenten van de hogeschool reeds een aantal jaren een geleidelijke teruggang. Vooral de Pabo lijdt, evenals andere pabo's in Nederland, onder het negatieve imago van leerkracht, en daarbovenop ook onder het – totaal ten onrechte – negatieve imago van het vrijeschoolonderwijs zoals dat in de media verschijnt. Dit alles heeft een nadelige invloed op de studiekeuze van studenten. Er werd en wordt gewerkt aan een nieuwe PR strategie; ook hier is een krachtenbundeling en het tonen van één gezicht naar buiten een belangrijke te nemen stap in het jaar 2010.

Ad 5 Bezetting bestuur en directie

Bestuurlijke problemen in het verleden hebben geleid tot een structuur waarbij opleidingsdirecteuren deel uitmaakten van het CvB. Op het moment dat daartoe werd besloten waren andere alternatieven naar de inschatting van de toenmalige bestuurders niet aan de orde. In toenemende mate werd echter duidelijk dat binnen een dergelijke constructie er geen sprake is van een werkbare verdeling van taken en verantwoordelijkheden. Mede vanuit het oogpunt van de leeftijd van twee van de CvB-leden / opleidingsdirecteuren, en hun wens om binnen afzienbare tijd hun functies neer te leggen, heeft het CvB actief gestuurd op de aanstelling van nieuwe opleidingsdirecteuren voor de Pabo en de Odd/e. Daarnaast is een nieuwe voorzitter van het College van Bestuur geworven. Voor 2 van de 3 functies is

een werving- en selectiebureau ingezet, en geschikt bevonden kandidaten zijn in hun nieuwe functies benoemd. Gebleken is dat de ontvlechting van de verschillende taken en verantwoordelijkheden ook in 2010 nog de nodige aandacht zal vragen voordat deze structuur op alle niveau's is doorgevoerd. Geconstateerd is dat het bestuursstatuut en huishoudelijk reglement, waarin de bestuurlijke structuur en de bijbehorende taken en lijnen van verantwoordelijkheid en verantwoording, aan herziening toe is. Daarnaast is er vanuit de Branchecode governance HBO een aanpassing noodzakelijk. In 2010 zal hier verder aandacht aan worden besteed hetgeen zal resulteren in een statuut en reglement conform de schooldoelstellingen en de governance code.

Ad 6 Raad van Toezicht

Vanaf 2008 bestond de RvT slechts uit de voorzitter van de raad. Hoewel hiermee statutair nog steeds sprake was van een rechtsgeldige RvT, werd wel een uitbreiding op zeer korte termijn naar minimaal 3 leden als noodzakelijk beschouwd. In september kon een tweede lid worden benoemd. Het CvB en de RvT menen dat verdere uitbreiding van minimaal 3 tot maximaal 5 leden met een eigen (expertise) portefeuille wenselijk is. Hierbij zal met name worden gezocht naar kandidaten die vanuit hun eigen kennis en kunde en vanuit het antroposofische gedachtegoed de hogeschool en haar opleidingen kunnen ondersteunen.

Ad 7 Huisvesting Pabo

Naast professionele docenten is adequate huisvesting voor kwalitatief sterk onderwijs van groot belang. De locatie van een onderwijsinstelling draagt in hoge mate bij aan haar aantrekkelijkheid (door o.a. bereikbaarheid, studentenstad, zichtbaarheid) voor reeds ingeschreven en toekomstige studenten. Voor de Pabo in Zeist is het CvB al een aantal jaren bezig te zoeken naar een alternatief onderkomen. In 2009 is de focus gericht op mogelijkheden in het centrum van het land. Bij haar aanstelling heeft de nieuwe voorzitter van het CvB de huisvesting van de Pabo als specifieke opdracht meegekregen. Zij is met grote inzet en in samenwerking met de opleidingsdirecteur, een makelaar, en een vastgoedprojectleider voor de begeleiding van het Paboteam, aan de slag gegaan. Het huidige pand van de Pabo is getaxeerd, en als courant en goed verkoopbaar beoordeeld. Goede verkoop van het pand en de mogelijkheid om de opleiding in een stad naar keuze te vestigen – volgens de wet macrodoelmatigheid – blijft een eerste voorwaarde om een uiteindelijke verhuizing te kunnen realiseren. Het Paboteam en de MR hebben hun voorkeur voor de stad Utrecht uitgesproken. Definitieve beslissingen hierover zullen, in nauw overleg met de verschillende belanghebbenden, in 2010 worden genomen.

Ad 8 Internationale samenwerking

Onderzoek naar de samenwerking tussen Odm en het Institut für Waldorf-Pädagogiek te Witten Annen (D) heeft inmiddels zijn beslag gekregen. Gekeken wordt ook naar samenwerkingsmogelijkheden tussen de Odd/e en de Rudolf Steinerhogskölan te Järna (S). Sinds 2005 bestaat er al een samenwerking tussen de universitaire Master in education, ondergebracht bij de Pabo, en de universiteit van Plymouth. Een samenwerkingsverband tussen de Pabo en de Alanus Hochschule für Kunst und Gesellschaft te Alfter bij Bonn (D) bleek niet mogelijk vanwege de Nederlandse taaleisen die gesteld worden aan alle studenten,

Vooruitblik naar 2010

Het verslag over 2009 toont op vele plaatsen verwijzingen naar situaties die vatbaar zijn voor verbetering. Financieel heeft de hogeschool nogal wat te verduren. Met name door administratieve processen en procedures te centraliseren en gescheiden administraties en onderwijsactiviteiten zoveel als mogelijk samen te voegen, kunnen aanzienlijke bezuinigingen worden bereikt. Op basis van accountantsverklaringen uit de afgelopen jaren heeft het CvB zich een helder inzicht verschafte in de aandachtsgebieden die in aanmerking komen voor aanpassing. Efficiëntere en effectievere bedrijfsvoering kan worden bereikt door aandacht te besteden aan onder andere de volgende punten:

- verdere doorvoering van geüniformeerde, inzichtelijke financiële inrichting; aanleveren van maand- en kwartaalrapporten als managementinstrumenten;
- centraliseren van administratieve organisatie;
- formatiebeleid voeren op basis van actuele situatie;
- structureren en centraliseren van personeelsbeleid inclusief beleid voor werving, salariëring, verzorging personeelsdossiers, e.d.;
- structureren en centraliseren van inspanningen voor public relations, werving studenten, en andere vormen voor presentatie van de hogeschool naar buiten toe;
- afronden verhuisplannen Pabo; dit zal onder ander moeten leiden tot een groter aantal aanmeldingen;
- onderzoek naar samenbrengen opleidingen op één locatie (langere termijn).

Het is de overtuiging van het CvB dat met een pro-actieve aanpak het jaar 2010 weliswaar een kritisch jaar zal worden met betrekking tot de mogelijkheden van de hogeschool om zelfstandig te kunnen blijven voortbestaan, maar dat met een bestuursbeleid dat is gericht op het gezamenlijk aanpakken van de bedrijfsmatige problematiek er nieuwe mogelijkheden gecreëerd kunnen worden om de unieke plaats die deze hogeschool in de maatschappij inneemt, te behouden.

Raad van Toezicht (RvT)

Samenstelling en bevoegdheden

De Raad bestond op 31 december 2009 uit twee leden, te weten: de heer mr. J.W.A. Gouweleeuw (voorzitter, lid van de RvT sinds november 2003) en de in september toetreden heer drs. M.A. Becherer, RC (lid). Met het oog op de borging van het specifieke karakter van de hogeschool streeft de Raad naar uitbreiding met meerdere leden met een antroposofische achtergrond.

Vanuit zijn bevoegdheid als werkgever van de leden van het College van Bestuur (CvB) heeft de Raad op 1 december mevrouw M.A.F. Nobels benoemd tot voorzitter van het CvB. Aangezien zij de feitelijke taken en bevoegdheden in haar hoedanigheid van voorzitter niet eerder heeft opgenomen dan per 1 januari 2010, maakte zij tot die datum als lid deel uit van het CvB. Aan het einde van het verslagjaar bestond het CvB derhalve uit de heren Wissenburg (voorzitter), De Leeuw en Lemmers en mevrouw Nobels.

Toekomst Hogeschool Helicon

Gezien de door alle betrokken partijen uitgesproken wens om de hogeschool zelfstandig te laten voortbestaan heeft de Raad intensief overleg gevoerd met het CvB over de toekomstperspectieven van de hogeschool. Afgesproken is dat eind 2010 een besluit dient te worden genomen over de vraag of Hogeschool Helicon als geheel of in gedeelten zelfstandig kan blijven voortbestaan. Een essentiële voorwaarde is hierbij een substantiële toename van het aantal bekostigde studenten, maar nog belangrijker is het effectiever en efficiënter inrichten van de organisatie om zodoende vervolgens de tering naar de nering te zetten. Daarnaast is krachtenbundeling met antroposofische instellingen en het zoeken naar een derde geldstroom een oplossing om zelfstandig verder te kunnen gaan. Het belangrijkste is dat het vrijeschoolonderwijs blijft bestaan voor deze generatie en vele generaties die daarop volgen. Het is een ongekend prachtig onderwijs wat de kloof tussen wat de maatschappij vraagt en wat leerlingen nodig hebben, slecht.

Medezeggenschapsraad (MR)

De Medezeggenschapsraad is het overlegorgaan voor medezeggenschap van vertegenwoordigers van alle geledingen van de hogeschool. De raad vervult deze functie door enerzijds contacten te

onderhouden met de afzonderlijke geledingen en anderzijds met het College van Bestuur, met directies en met de Raad van Toezicht.

De drie opleidingen die deel uitmaken van Hogeschool Helicon, te weten de Pabo (Lerarenopleiding basisonderwijs vrijescholen te Zeist, Lbvs), en de Opleiding docent muziek (Odm) en de Opleiding docent dans/euritmie te Den Haag (Odd/e) kennen geen afzonderlijke deelraden. De medezeggenschapsraad functioneert daarmee zowel op centraal niveau als overlegorgaan, als ook op afdelingsniveau.

Samenstelling

Per 31 december 2009 was de MR samengesteld uit 2 studenten en 4 medewerkers van Hogeschool Helicon.

Uitgangspunten

De MR neemt zijn rol als toezichthouder en beleidsadviseur vanuit studenten en personeel zeer serieus en ziet het als belangrijkste taak de belangen van studenten en medewerkers op beleidsniveau – zowel centraal als per afdeling– te behartigen en zo bij te dragen aan een goed hogeschoolbeleid. De MR spant zich in om zo goed mogelijk op de hoogte te zijn van het gevoerde beleid en de beleidsontwikkelingen binnen de hogeschool en beijvert zich een goed contact te onderhouden met het CvB. Om zijn functie goed te kunnen uitoefenen is het van groot belang dat het CvB de Raad in kennis stelt van zijn beleid of tijdens beleidsvorming tijdig om advies vraagt.

Advisering en instemming inzake lopend beleid

De MR heeft adviezen uitgebracht over het studentenstatuut van twee opleidingen. Verder heeft de MR adviezen uitgebracht, c.q. zijn instemmingsrecht gebruikt ten aanzien van nieuwe procedures welke gehanteerd worden in het personeelsbeleid, het public-relations beleid, het jaarverslag en de begroting. Voorts heeft de MR adviezen uitgebracht over een nieuwe collegekaart, en heeft de raad ingestemd met een nieuwe vakantieregeling van de Pabo. Verder is de MR nagegaan of naleving van de adviezen van de bonden heeft plaatsgevonden.

Hogeschoolbeleid

De MR heeft zich genoodzaakt gezien zijn zorg kenbaar te maken over het beleidsvormend vermogen van het bestuur en de uitvoering ervan in de hogeschool. Middels correspondentie en gesprekken is er constructief bijgedragen aan het doorlichten van het beleid, in zoverre als dit vanuit de werkvloer ervaren kon worden. Hiertoe zijn er contacten onderhouden met zowel het College van Bestuur als met de Raad van Toezicht. In het studiejaar 2009–2010 heeft er in positieve zin een verdere ontwikkeling in de beleidssfeer plaats gevonden.

Interne organisatiestructuur

De MR heeft zich gebogen over de eigen organisatie, het MR-reglement, en zich verdiept in de positionering van de MR in de hogeschoolorganisatie in het licht van recente ontwikkelingen: de nieuwe wet WHW, en de Branchecode Governance voor het HBO. Dit dient nog concreet zijn beslag te krijgen in de hogeschool, aansluitend op een vernieuwing van het bestuursreglement.

Branchecode governance

In 2006 hebben de HBO-instellingen afspraken gemaakt over goed bestuur, toezicht en verantwoording. Deze afspraken zijn vastgelegd in de zogenaamde Branchcode Governance voor het HBO. In de Branchcode zijn zowel de principes, dat wil zeggen, de algemeen geaccepteerde en breed gedragen opvattingen over bestuur en toezicht geformuleerd, als de uitwerkingen hiervan. Bij de

uitwerking hebben de individuele instellingen de mogelijkheid hun eigen invulling te geven aan de beschreven principes.

Hogeschool Helicon onderschrijft de Branchecode Governance voor het HBO, en tracht als goed werkgever en verantwoord bestuurder haar organisatorische processen alsook de structuren van verantwoordelijkheid en verantwoording te regelen.

Als gevolg van de bestuurswisselingen die in 2009 hebben plaatsgevonden heeft de invulling van door de Branchecode voorgeschreven regelingen enige vertraging ondergaan. In dit verband kan nu reeds gemeld worden dat in 2010 een geheel gereviseerd en aan de Code aangepast bestuursreglement zal worden opgesteld. De voorzitter van het CvB zal voor deskundige ondersteuning hierbij de HBO-raad inschakelen.

Personeel en Organisatie: beleid – plannen en uitvoering

Hogeschool Helicon ziet zichzelf als een levende, lerende organisatie, die voortdurend werkt aan de verbetering van interacties, motivatie van medewerkers en studenten, prestaties en resultaten en de realisatie van haar gemeenschappelijke visie. Het is een gegeven dat maatschappijbewuste organisaties zich ontwikkelen. Het is een noodzaak dat zij dit doen om hun plaats binnen een snel veranderende sociaal-maatschappelijke omgeving te behouden en te versterken.

In het jaar 2009 is gebleken dat een goed product in de vorm van onze opleidingen geen garanties geeft voor een gezonde financiële huishouding. Met name bij de Pabo loopt het aantal studenten terug, en zonder maatregelen om hierin een kentering teweeg te brengen zal een kritische ondergrens binnen afzienbare tijd worden bereikt. De Pabo heeft het grootste student volume en dat aantal studenten is de afgelopen jaren gehalveerd wat een grote impact heeft op het volume van de school als geheel. Begin 2009 heeft het ministerie besloten dat studenten maximaal 4 jaar kunnen studeren en dat ze daarna niet meer bekostigd zullen worden. Dit heeft voor de hele hogeschool grote gevolgen voor het jaar 2011. Beslissingen over eventuele personele consequenties zullen in het komende jaar worden genomen.

Levensfasebewust personeelsbeleid

Zowel onderwijsgevend als algemeen ondersteunend personeel is in hoge mate verbonden met de idealen van de hogeschool en dit leidt tot zeer langdurige arbeidsrelaties. Het verloop binnen de organisatie is klein, en de personele bezetting uiterst stabiel. Deze stabiliteit garandeert een sterke continuïteit in beleidsvorming en -uitvoering. Daar staat tegenover dat het totale medewerkerscollectief sterk aan het verouderen is. De tabellen op de volgende pagina's illustreren de tendens van vergrijzing en ontgroening, die binnen alle opleidingen zichtbaar is. Het is duidelijk dat deze ontwikkelingen vragen om een adequaat antwoord, om te voorkomen dat een sterke uitstroom op termijn consequenties zal hebben voor de continuïteit van onderwijsinhoud en -kwaliteit.

Hogeschool Helicon besteedt gericht aandacht aan de eisen die het werken bij een hogeschool stelt aan medewerkers binnen de verschillende leeftijdscategorieën, waarbij met name wordt gekeken naar de wensen en behoeftes van de ouder wordende medewerker. In het jaar 2009 is op basis van deze visie gebruik gemaakt van verschillende stimuleringsregelingen die door Zestor, het arbeidsmarkt- en opleidingsfonds voor het hoger beroepsonderwijs, in het leven zijn geroepen. Eén medewerker maakt gebruik van de vierjarige stimuleringsregeling "Promoveren in het hbo". In 2010 hoopt de betreffende medewerker haar promotieonderzoek succesvol af te ronden. Twee medewerkers hebben deelgenomen aan de regeling "Een Loopbaanlang Professional". Eén traject is in het verslagjaar afgerond, het tweede zal naar verwachting in de loop van 2010 eindigen. Voorts is in het verslagjaar subsidie ontvangen voor de stimuleringsregeling "Duurzaam Vitaal Werken". Hiermee konden twee activiteiten worden gefinancierd waarbij generatiemanagement als instrument voor een succesvol levensfasebewust personeelsbeleid werd geïntroduceerd.

Arbobeleid

Naar aanleiding van de Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) die in april 2007 door Achmea Arbo is opgesteld voor de beide vestigingen van onze Hogeschool is in mei 2009 een Plan van aanpak voor de locatie Zeist opgesteld. Alle aandachtspunten uit de RI&E zijn hierin weergegeven met daarbij een opsomming van maatregelen waarmee de risico's worden uitgesloten dan wel tot een minimum worden beperkt, binnen welke tijd de maatregelen dienen te zijn genomen, en welke prioriteit de acties hebben. Bij dit Plan van aanpak hoort een aantal bijlagen: een BHV-plan, instructies voor noodgevallen, een procedure registratie bedrijfsongevallen, een voorlichtings- en onderrichtplan, een concept Klachtenregeling ongewenst gedrag, een concept Gedragscode alcohol en drugs, en een brochure Studeren en beeldschermwerk. Een en ander is bedoeld om inzichtelijk te maken hoe de Hogeschool de veiligheid op de werkvloer vorm en inhoud wenst te geven. Een conceptregeling Melding vermoeden van een misstand (Klokkenluidersregeling) is in voorbereiding, in overeenstemming met de Branchecode governance HBO.

Bedrijfsbezoek belastingdienst

Op 21 april 2009 vond een van tevoren aangekondigd bedrijfsbezoek door de belastingdienst plaats. Bedoeling van het bezoek was een beperkte controle uit te voeren van de loonadministratie, de financiële administratie, de jaarrekening over 2007, en de persoonsdossiers van de medewerkers. Bij het onderzoek zijn de verschillende administraties in orde bevonden, hetgeen is bevestigd in de verslaglegging van het bezoek.

Salarismix

Op 17 november 2008 is tussen de sociale partners in het onderwijs en de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het Definitief akkoord Convenant LeerKracht van Nederland voor de sector hoger beroepsonderwijs tot stand gekomen. Doel van het akkoord was de versterking van de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar. Dit diende onder meer te worden bereikt door een verbetering van het aandeel hogere bezoldigingsschalen. De individuele hogescholen dienden in lokaal overleg met de bonden afspraken te maken over de uitputtende besteding van het aandeel van de hogeschool in de € 26 mln die het Ministerie voor de verbetering van de functiemix ter beschikking stelt. Voor Hogeschool Helicon betreft dit een bedrag van € 41.600. Deze bijdrage wordt aangewend om onderzoeks- en lectoraatdocenten te laten doorstromen van schaal 11 naar schaal 12. In oktober 2009 hebben de sociale partners in het arbeidsvoorwaardenoverleg zich definitief akkoord verklaard met het instellingsconvenant LeerKracht. Het College van Bestuur heeft bij de presentatie van de eigen verbeteringscijfers nadrukkelijk aangegeven dat de hogeschool alleen bij een structurele ondersteuning als door de Minister toegezegd, kan blijven voldoen aan haar verplichtingen voortkomend uit de bipartiet vastgestelde overeenkomst.

Decentrale arbeidsvoorwaardenmiddelen (DAM-gelden)

Hogeschool Helicon heeft in 2009 in overleg met de sociale partners een aantal alternatieve bestedingsmogelijkheden voor de decentrale arbeidsvoorwaardenmiddelen geïnventariseerd. Tot een definitieve keuze en besteding van de gereserveerde gelden is het in het verslagjaar niet gekomen. In 2010 zal het College van Bestuur een bestedingsdoel voor de decentrale middelen vaststellen, zodat in overeenstemming met hoofdstuk K van de CAO-hbo kan worden overgegaan tot uitvoering van de geselecteerde maatregelen ter verbetering van bestaande secundaire arbeidsvoorwaarden. De voor 2009 gereserveerde middelen zullen aan de totaal gelden voor 2010 worden toegevoegd.

Gezondheidsbeleid

Fietsplan

Het fietsplan van Hogeschool Helicon, dat in augustus 2007 werd ingevoerd, is ontstaan vanuit een personeelsbeleid dat mede is gericht op gezondheid en welzijn van de medewerkers. Twee medewerkers uit Zeist en één uit Den Haag hebben in het verslagjaar van de regeling gebruik gemaakt.

Biologische keuken

Eveneens vanuit de wens om als organisatie bij te dragen aan de gezondheid van de werknemers en een gezond omgevingsbewustzijn te stimuleren is in het najaar van 2009 onderzoek gedaan naar de wenselijkheid van het gebruik van biologische producten in de keuken van de Zeister vestiging van de hogeschool. Het onderzoek is per mail uitgezet naar alle studenten en medewerkers van de Lerarenopleiding. Op grond van de respons op het onderzoek heeft het Management Team van de Pabo besloten zo veel mogelijk biologische producten te gaan gebruiken in de keuken. De overgang naar een volledig biologische keuken zal geleidelijk worden doorgevoerd. Het management is ervan overtuigd dat het hiermee een nieuwe bijdrage levert aan het streven naar verbetering van de kwaliteit van de lerarenopleiding.

Ziekteverzuim

Onder ziekteverzuim wordt verstaan het verzuim van medewerkers met een arbeidsovereenkomst (voor bepaalde c.q. onbepaalde tijd) over het aantal werkbare uren.

In 2009 had de Lerarenopleiding voor een aantal medewerkers te maken met langdurig, niet-werkgerelateerd verzuim. Landelijk werd 2009 het jaar van de Nieuwe Influenza A (H1N1), in de volksmond de Mexicaanse griep genoemd. Omdat er niet grootschalig op de nieuwe influenza werd getest is niet met zekerheid te zeggen of het verzuim bij de Lerarenopleiding in met name het vierde kwartaal te wijten was aan de griep epidemie. Wel kan worden geconstateerd dat het aantal ziekmeldingen in die periode aanzienlijk groter was dan in voorafgaande jaren gedurende dezelfde periode. De vestiging in Den Haag laat daarentegen een onveranderd gunstig verzuimbeeld zien. Met een langjarig verzuimpercentage van rond de 2% is er met recht sprake van een gezonde werkomgeving.

Verzuim in procenten per kwartaal:

Zeist	2005	2006	2007	2008	2009
1e kw.	2,93%	10,97%	10,83%	3,35%	5,51%
2e kw.	1,86%	6,11%	6,57 %	1,39%	1,51%
3e kw.	3,99%	2,70%	6,44 %	1,85%	4,89%
4e kw.	7,37%	4,36%	5,54%	3,09%	5,86%
gem.	3,97%	6,35%	7,53%	2,46%	4,4%
Den Haag	2005	2006	2007	2008	2009
1e kw.	2,92%	3,78%	1,37%	3,00%	1,03%
2e kw.	1,68%	0,39%	1,38%	5,07%	1,86%
3e kw.	2,99%	0,49%	0,81%	0,95%	2,21%
4e kw.	1,81%	2,77%	1,59%	1,04%	2,27%
gem.	2,29%	1,79%	1,32%	2,52%	1,67%

Binnen beide vestigingen wordt ernaar gestreefd het verzuimpercentage zo ver mogelijk terug te dringen. Voor het uitvoeren van een verantwoord arbobeleid werkt de hogeschool samen met arbodiensten in de regio Den Haag en Amersfoort. Bedrijfsartsen van de desbetreffende bureaus onderhouden contact met zieke werknemers en begeleiden hen in nauwe samenwerking met de hogeschool bij de herintreding in het arbeidsproces.

Dienstbetrekkingen 2009

Per 31 december 2009 bedroeg het aantal dienstbetrekkingen 78 (2008: 74; 2007: 74, en 2006: 73), met een totale omvang van 45,36 fte (2008: 43,42; 2007: 41,99; en 2006: 41,37).

Aanstellingen per 31 december 2009

	Onderwijzend personeel		Management*		Overige functies		Totaal	
	Aantal	Fte	Aantal	Fte	Aantal	Fte	Aantal	Fte
Aanstellingen								
Mannen	17	9,75	5	3,95	11	6,13	33	19,83
Vrouwen	21	9,58	3	3,0	21	12,95	45	25,53
Totaal	38	19,33	8	6,95	32	19,08	78	45,36
Waarvan deeltijdaanstellingen								
Mannen	12	5,75	3	1,95	10	5,13	26	12,83
Vrouwen	20	7,58	0	0,0	19	10,95	39	18,53
Totaal	32	13,33	3	1,95	29	16,08	64	31,36

* In dit verband wordt onder het management verstaan de leden van het College van Bestuur (waaronder de opleidingsdirecteuren van de Lerarenopleiding basisonderwijs vrijescholen en de Opleiding docent dans/euritmie), de opleidingsdirecteur van de Opleiding docent muziek, alsmede de twee Opleidingscoördinatoren en de Coördinator Onderwijsontwikkeling van de Pabo.

Leeftijd- en salarisopbouw

	Onderwijzend personeel		Management		Overige functies		Totaal		Totaal (in %)
	M	V	M	V	M	V	M	V	
Leeftijd*									
<25	0	0	0	0	0	1	0	1	1 (1,3)
25-29	0	0	0	0	0	0	0	0	0 (0,0)
30-34	0	2	0	0	0	0	0	2	2 (2,6)
35-39	1	2	0	0	2	0	3	2	5 (6,4)
40-44	0	0	0	0	2	1	2	1	3 (3,8)
45-49	1	4	0	1	3	7	4	12	16 (20,5)
50-54	4	4	2	2	2	2	8	8	16 (20,5)
>55	11	9	3	0	2	10	16	19	35 (44,9)
Totaal	17	21	5	3	11	21	33	45	78 (100)
Gem. lft.	55	50	59	51	47,9	52,1	53,4	51,1	52,1
Salaris-Schaal									
-	0	0	0	0	0	1	0	0	1
1-4	0	0	0	0	2	5	2	5	7
5-9	0	0	0	0	4	11	4	11	15
10	1	0	0	0	3	3	4	3	7
11	9	21	0	0	0	0	9	21	30
12	6	0	2	1	0	0	8	1	9
13	1	0	3	1	2	1	6	2	8
14-15	0	0	0	1	0	0	0	1	1
Totaal	17	21	5	3	11	21	33	45	78

Schaalindeling naar leeftijd

M	<25	25-34	35-44	45-54	>55	Totaal
1-4	0	0	2	0	0	2
5-9	0	0	0	4	0	4
10-12	0	0	2	6	13	21
13	0	0	1	2	3	6
14-15	0	0	0	0	0	0
Totaal	0	0	5	12	16	33

V	<25	25-34	35-44	45-54	>55	Totaal
-	0	0	0	0	1	1
1-4	1	0	1	1	2	5
5-9	0	0	0	6	5	11
10-12	0	2	2	11	10	25
13	0	0	0	1	1	2
14-15	0	0	0	1	0	1
Totaal	1	2	3	20	19	45

Hoofdstuk 3 KERNACTIVITEITEN

Lerarenopleiding basisonderwijs vrijescholen (Pabo)

Inleiding

De Pabo heeft in 2009 het accreditatieproces met goed gevolg afgesloten. Dit heuglijke feit was een feestje waard. Tegelijkertijd nadert het studentenaantal een kritische ondergrens. Bij het aantreden van de nieuwe directeur van de opleiding zijn de acties uitgebreid welke moeten leiden tot een hoger studentenaantal. Er zijn extra middelen beschikbaar gesteld en zo kon op het gebied van PR een aantal belangrijke zaken worden gerealiseerd. Een hiervan is een vernieuwde website.

De organisatie van de opleiding

In 2008 is de organisatie van de opleiding aangepast. Doel van de aanpassing was een combinatie van grotere slagvaardigheid en een groter draagvlak. Deze ontwikkeling heeft zich in 2009 voortgezet. Voor het draagvlak is de functie van de Beleidsgroep als adviesorgaan van de opleidingsdirecteur aangescherpt en is de Beleidsgroep uitgebreid tot tien medewerkers, waaronder ook niet-onderwijsgevende medewerkers.

De noodzakelijke coördinatie van de curriculumherzieningen heeft geleid tot het instellen van de functie van coördinator onderwijsontwikkeling.

De opleidingsdirecteur overlegt met de twee coördinatoren onderwijsinrichting en de coördinator onderwijsontwikkeling over het beleid van de Pabo in het Managementteam.

De coördinatoren onderwijsinrichting ankeren voor het beleid van hun opleidingsvariant binnen het mentorenoverleg, de coördinator onderwijsontwikkeling doet dat in de Pedagogische werkgroep. Beleidsontwikkelingen krijgen vorm in zogenoemde ontwikkelplannen. Deze maken het mogelijk de voortgang en de kwaliteit daarvan te laten volgen door de coördinator kwaliteitszorg.

Kernactiviteiten en producten

De eerste kernactiviteit van de Pabo bestaat uit het verzorgen van een Bachelor (BA) en een Masteropleiding (MA). De BA richt zich primair op het opleiden van studenten tot startbekwame leraren basisonderwijs, specifiek gericht op het vrijeschoolonderwijs. In Nederland zijn er ruim 95 vestigingen van vrijescholen (primair en voortgezet onderwijs) met ca. 19.000 leerlingen en 1.500 leraren/docenten. In Vlaanderen heten de vrijescholen "Steinerscholen", daar zijn ca. 20 Nederlandstalige vestigingen (primair en voortgezet onderwijs).

De Bacheloropleiding kent naast de 4-jarige dagopleiding een variant die zich richt op iets oudere studenten in de vorm van een 4-jarige avondopleiding.

Verder biedt de Pabo ook een Masteropleiding aan samen met partners in Zweden, Zwitserland en Duitsland en onder auspiciën van de Britse University of Plymouth. Omdat deze Master zich vooral richt op het doen van onderzoek door de studenten, beschouwt de Pabo deze Master tevens als een vorm van haar tweede kernactiviteit, nl. het faciliteren van onderzoek ten behoeve van het vrijeschoolonderwijs. Ook in het lectoraat Geïnspireerd Leren doen de kenniskringleden onderzoek ten dienste van de opleiding en de vrijescholen. Hogeschool Stenden is penvoerder van het Lectoraat. De Pabo faciliteert tevens promoties en Masterstudies van haar medewerkers met onderwerpen die ten gunste komen van de kwaliteitsontwikkeling van het vrijeschoolonderwijs.

De derde kernactiviteit van de Pabo bestaat uit diverse vormen van nascholing en voortgezette opleidingen voor al werkende leraren.

De Bacheloropleiding (BA)

Beleid

De Pabo wil haar studenten opleiden tot leraren die in hun werk het kunstzinnig handelen centraal stellen en voldoen aan de daarvoor noodzakelijke voorwaarden in kennis en vaardigheden. Door reflectie op het eigen handelen, werken zij aan voortdurende voortgaande professionalisering.

Om dit te waarborgen heeft de opleiding in de afgelopen jaren de acht Heliconbekwaamheden ontworpen, waarin de 7 SBL–competenties zijn opgenomen. Deze bekwaamheden heeft zij verbonden met 4 kernkwaliteiten. Elk van deze kernkwaliteiten kleurt een bepaalde fase van de opleiding. Een andere pijler van de opleiding bestaat uit de Dublin–descriptoren en de kennisbasis.

Een en ander heeft geleid tot een aantal curriculumherzieningen, waarover in het verslagjaar uitvoerig is overlegd met docenten en het werkveld. Dit heeft een curriculum opgeleverd dat op een groot draagvlak kan rekenen in de opleiding en bij het werkveld.

Studentenwerving

De afgelopen jaren heeft de studentenwerving een vorm gekregen die in 2009 is voortgezet. In nauwe samenwerking tussen de PR Coördinator en een aantal studenten, die samen de PR–groep vormen, is veel werk verzet om de naam Hogeschool Helicon en de daarbij behorende lerarenopleiding in de markt te zetten. Deze groep heeft een PR training gekregen om zo via deelname aan beurzen en actief wervingsbezoek aan scholen voor VO te kunnen anticiperen op de vragen van aankomende studenten. Verder is het beleid van open dagen en meeloopdagen, die grotendeels door studenten worden geleid, vernieuwd. Het lijkt erop dat dit beleid enig succes heeft. Het aantal aanmeldingen is in 2009 niet verder gedaald, maar stabiliseert zich voorlopig op het aantal van 2008.

Bijzondere trajecten

Binnen de 4–jarige voltijdopleiding biedt de Pabo de mogelijkheid tot het volgen van bijzondere trajecten. Via een EVC–procedure stelt de opleiding vast of een student hiervoor in aanmerking komt. Er zijn twee vormen mogelijk: verkorte trajecten en een postpropedeutisch dualtraject. Een van de vormen van een verkort traject is het eenjarige traject voor studenten die al een pabodiploma hebben gehaald en zich willen specialiseren in het vrijeschoolonderwijs.

Aantallen en resultaten bijzondere trajecten

Studiejaren	06–07	07–08	08–09	09–10
Verkort traject		7	6	
Postpropedeutisch dualtraject	2	5	4	4
Afgestudeerd		4	7	

Interne kwaliteitszorg

De opleiding beschikt over een coördinator kwaliteitszorg die ervoor zorgdraagt dat alle facetten van beleidsontwikkeling worden gevolgd en geëvalueerd. Uitkomsten hiervan worden met de medewerkers die deel uitmaken van de Beleidsgroep vier maal per jaar in een kwaliteitszorgoverleg besproken. Basis hiervoor bestaat uit een Kwaliteitshandboek en de daarvan afgeleide kwaliteitsplannen en –kalenders. De evaluaties vinden grotendeels plaats via gestandaardiseerde enquêtes.

Om de curriculumherzieningen goed te kunnen evalueren worden in het studiejaar 2008–2009 alle curriculumonderdelen door middel van studentevaluaties gevolgd. De uitkomsten van deze evaluaties zijn grotendeels positief. Uitkomsten hiervan en aanbevelingen van studenten worden door de coördinator kwaliteitszorg en de coördinator onderwijsontwikkeling in overleg met de Opleidings–commissie (OC) gewogen op de noodzaak tot bijstelling van het curriculum.

Studieadvies 2009

	Studiejaar	Schriftelijke waarschuwing	Niet behaalde toetsen	E/o te weinig studiepunten	Negatief bindend advies	Alsnog door met studie
Propedeuse Dagopleiding	2008/2009	15	1	6	7	8
Propedeuse Avondopleiding	2009	5	2	2	4	1

Zij-instroom

In 2001 is Hogeschool Helicon gestart met het traject zij-instroom, met als doel mensen met een HBO of Universitaire opleiding op te leiden tot leraar basisonderwijs. Met de Interimwet zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs werd indertijd beoogd het tekort aan leraren op te vangen.

In het verslagjaar 2009 zijn er nog 9 personen in opleiding. Op grond van een assessment en gebleken geschiktheid zijn er in dit jaar 4 geschiktheidsverklaringen afgegeven.

De bekwaamheidsverklaring werd aan 1 persoon verstrekt.

Overzicht zij-instroom 2005 t/m 2009

Jaar aanmelding	aantal	Afgesloten in 1 jaar	Afgesloten na 2 jaar	Niet afgesloten	Afwijkend/onbekend	Nog lopend
2005	6	2	3	1		
2006	5	2*	3			
2007	3**	1	1			1
2008	3					3
2009	5***					5
Totalen	22	5	7	1		9

* waarvan 1 kandidaat in 2006 is gestart en de opleiding heeft afgesloten.

** waarvan 1 kandidaat scholings- en begeleidingsdeel is gestart in 2008.

*** waarvan 1 kandidaat scholings- en begeleidingsdeel start in 2010.

Alumni

De lerarenopleiding werkt bewust aan een direct, maar informeel contact met haar afgestudeerden. Via stagebezoeken, cursussen en landelijke studiedagen en -weken zoals de jaarlijks terugkerende Zomercursusweek in Zutphen, vinden ontmoetingen plaats tussen de docenten en hun alumni. Jaarlijks worden oud-studenten uitgenodigd voor een informele bijeenkomst om hun ervaringen en meningen over de opleiding terug te koppelen.

Opleidingscommissie (OC)

Iedere opleiding heeft een eigen opleidingscommissie die tot taak heeft in adviserende zin voorstellen te ontwikkelen met betrekking tot onderwijsinhoudelijke zaken, inclusief beoordeling en het Onderwijs Examen Reglement (OER).

Deze commissie komt regelmatig bijeen en bespreekt de werking van het curriculum en het functioneren van het Onderwijs Examen Reglement (OER). Adviezen worden doorgegeven aan de opleidingsdirecteur die deze bespreekt in het Managementteam.

Opleidingscommissie lerarenopleiding basisonderwijs (OC)

De OC is samengesteld uit 2 studenten uit ieder studiejaar en 1 docent.

Pedagogische werkgroep

Samenstelling van de groep

De groep bestond in 2009 uit drie leden. Deze zijn allen als docent en mentor werkzaam in de opleiding en de voorzitter is tevens lid van het managementteam en de beleidsgroep.

Doelstelling van de werkgroep

- Is verantwoordelijk voor het uitwerken van beleidsvoorstellen met betrekking tot:
  - eindkwalificaties (ontwikkeldkader)
  - curriculuminhoud, niveau, actualiteit en samenhang
  - opleidingsconcept en studiebegeleiding
  - formele curriculumeisen
  - toetsbeleid
- Begeleid eventuele ontwikkelgroepen onderwijsontwikkeling
- Organiseert de pedagogische vergaderingen en interne conferenties

Beleid van de werkgroep

De pedagogische werkgroep komt één maal in de twee weken bij elkaar. In deze bijeenkomst worden de pedagogische vergaderingen en de interne conferenties voorbereid. Deze bijeenkomsten, waarbij alle vaste docenten zijn uitgenodigd, dienen voor de pedagogische werkgroep als klankbord en als instrumenten om vernieuwing en verdieping van het curriculum te stimuleren in het college van docenten.

Verder worden de resultaten van de evaluaties van het curriculum besproken en de nodige aanpassingen in het curriculum vastgesteld. Daarbij wordt uitgegaan van

- de evaluaties van studenten (opleidingscommissie)
- evaluaties en onderzoek door docenten (interne conferenties, pedagogische vergaderingen mentorenoverleg en vakgroep didactiek)
- uitkomsten van de ontwikkelgroepen die door de beleidsgroep zijn ingesteld ten bate van curriculumontwikkeling en verbetering
- het werkveld (werkveldcommissie en platform van schoolleiders)

Resultaten

De interne conferenties van 2009 hebben zich gericht op het centrale thema uit 2008 nl. onderzoek. Er is bestudeerd wat het verschil is tussen wetenschappelijk/geesteswetenschappelijk en kunstzinnig onderzoek en welke onderzoeksvaardigheden dit vraagt. Ook de onderzoeksvaardigheid van de student was onderwerp van de ic's. Welke onderzoeksvaardigheid verwachten we van de hbo-studenten? Naar aanleiding van deze studie is aan de beleidsgroep gevraagd een ontwikkelgroep onderzoeksvaardigheid in te stellen die een leerlijn onderzoeksvaardigheid gaat ontwikkelen.

In het begin van het nieuwe schooljaar is gestart met een nieuw onderwerp, namelijk:

Wat vragen kinderen in deze tijd aan ons, en daaraan gekoppeld de vraag wat dat voor de toekomstige leraar betekent. Hoe bereiden we onze studenten voor op de specifieke vragen van deze tijd. Hieruit kwam naar voren dat communicatievaardigheid daarbij van groot belang is.

Docentenvergadering

Er is op initiatief van de pedagogische werkgroep een werkdag voor docenten ingericht door de werkgroep didactiek over algemene en vakdidactiek. Daarin is vooral in kaart gebracht welke vaardigheden op het gebied van didactiek door wie en wanneer geoefend worden en wat de verhouding is tussen algemene didactiek en vakdidactiek.

De pedagogische vergaderingen

In de vergaderingen heeft het docententeam steeds een lijn gevolgd waarin voordrachten werden bestudeerd. In het begin is er voortgeborduurd op de voordrachten over Michaël als tijdgeest en later is de aandacht gericht op de voordrachten menskunde en opvoeding die over pedagogiek en didactiek gebaseerd op de menskunde gaan.

Verder is er een lijn gevolgd waarin steeds een andere docent een inhoudelijke bijdrage gaf over een vraag die te maken had met de leeftijdsgroep waaraan we les geven.

Curriculumaanpassingen

- Communicatievaardigheid is verder ingevoerd.
- Ontwikkelplan didactische vaardigheid heeft geleid tot het invoeren van een blok lessen in het vierde jaar over klassenmanagement.
- Het ontwikkelplan ontwikkelkader heeft de ervaringen met het ontwikkelkader dit jaar geëvalueerd met docenten, studenten van de OC en de werkveldcommissie. De gewenste veranderingen zullen verwerkt worden.
- Aanpassingen in de avondvariant leidden ertoe dat de curricula van dag- en avondopleiding beter op elkaar zijn afgestemd.
- In het kader van het werken aan onderzoeksvaardigheid van de student is in de avondopleiding het werkstuk ritme en ademhaling nieuw ingevoerd. Hierbij doen de studenten een klein onderzoek waarmee zij ervaring opdoen met vraagstelling theorie en praktijkonderzoek en het formuleren van conclusies. Tenslotte is er een pilot gedaan op het gebied van onderzoek in het vierde jaar waarbij een tweede assessor meekijkt naar het onderzoeksontwerp.
- Natuur en techniek is verder ingevoerd in de opleiding.
- Er is gekeken in hoeverre er veranderingen moeten plaatsvinden om te voldoen aan de eisen van de kennisbasis voor taal en rekenen.

Publicaties

Er is voor intern gebruik een klein boekje verschenen over het onderzoek naar intervisie in het kader van de kenniskring geïnspireerd leren (*Intervisie inspireert*, Tonnie Brounts, februari 2009)

Een lijn van de pedagogische werkgroep van het jaar 2007–2008 is uitgewerkt en intern verspreid (*Ontmoeting*, Paula Boon, april 2009)

Op het gebied van toetsen

De fasebeoordelingen van de propedeuse zijn geëvalueerd en bijgesteld en de fasebeoordelingen afstudeerbekwaam zijn ontwikkeld en voor het eerst uitgevoerd.

Er is geïnventariseerd wat de gewenste vorm voor de afstudeerfase is.

Organisatie

Er is in 2009 besloten te gaan werken met budgetten. De pedagogische werkgroep beheert een bedrag van € 2.000,00 voor de interne conferenties en € 200,00 voor de pedagogische vergaderingen.

Governance

Er vindt minimaal vier maal per jaar een kwaliteitsoverleg plaats waarin o.a. de ontwikkelplannen worden geëvalueerd en besproken in zoverre er beleidsmatige vragen zijn.

Toekomstverwachting

In het verslagjaar is een begin gemaakt met een aantal werkgroepen die gevraagd is onderzoek te doen naar vraagstukken betreffende de aansluiting van het onderwijsaanbod en het curriculum op de vragen van potentiële en zittende studenten. Deze zullen zeker ook leiden tot adviezen over het curriculum. Ook de kennisbasis zal leiden tot curriculumveranderingen. De ontwikkelgroep onderzoeksvaardigheid zal worden ingesteld.

Werkveldcommissie (Wvc)

De Wvc bestaat uit vertegenwoordigers van de vrijescholen, te weten: twee kleuterleid(st)ers, twee onderbouwleraren, twee schoolleiders en drie alumni. Daarnaast is een basisschoolleerkracht lid die werkzaam is buiten het vrijeschoolonderwijs. De vergaderingen worden bijgewoond en voorbereid door drie medewerkers van de Pabo, waaronder de directeur en de coördinator onderwijsontwikkeling.

Elsevier Themanummer Studeren

Voor de vijftiende keer liet *Elsevier Thema* in 2009 Nederlandse studenten hun opleiding beoordelen. Zij kregen 33 tot 38 vragen voorgelegd over hun opleiding. Naast de bacheloropleidingen aan Nederlandse hogescholen, universiteiten en de Engelstalige University Colleges, zijn ook universitaire masters en research-masters beoordeeld. Daarnaast wijzen hoogleraren en universitair hoofddocenten in de jaarlijkse Elsevier Faculty Rating de universiteit aan die binnen hun vakgebied de beste opleiding biedt. De onderzoeken zijn uitgevoerd in samenwerking met onderzoeksbureau ResearchNed uit Nijmegen.

De Pabo van Hogeschool Helicon is door studenten uitgeroepen tot de beste pabo van Nederland. Met een gemiddeld cijfer van 8,3 deelt de opleiding deze plaats met de Katholieke Pabo Zwolle. Het totaalcijfer is tot stand gekomen op basis van beoordelingen van onderdelen zoals de kwaliteit van het onderwijs en de docenten, de voorbereiding op de beroepspraktijk en de aanwezigheid van keuzemogelijkheden. De ondervraagde studenten beoordeelden al deze onderdelen zeer positief, wat de topklassering van Pabo Hogeschool Helicon verklaart.

Master of Arts in Education (MA)

Karakteristiek van de opleiding

Het Masterprogramma is een universitaire Master die onder auspiciën van de Universiteit van Plymouth (UoP) in Engeland op Hogeschool Helicon wordt aangeboden. Het betreft een EIMP (European Integrated Masters Programme). Het programma heeft 'Professional Development' als doelstelling. De student heeft een werkplek waarin onderzoek gedaan kan worden. Onderzoek doen en werken in een professionele omgeving maakt deze Masteropleiding uniek. De totale studielast is 180 CATS = 120 ECTS, verdeeld over vijf onderzoeken.

De totale opleiding duurt ca. 3 jaar. Deze universitaire Master is een aanvulling op de BA (Bachelor) die de Pabo van Hogeschool Helicon biedt. De UoP levert de blauwdruk van de structuur van de Master, de invulling (modules) is aan Hogeschool Helicon. Het EIMP op Hogeschool Helicon werkt nauw samen met opleidingsinstituten in Zwitserland en Duitsland (IPF Institut für Praxisforschung Solothurn), Wuppertal (SEN), Bochum (Social banking) en Järna in Zweden (Eurythmie).

In het Masterprogramma wordt onderzoek gedaan in de lespraktijk. Deze manier van onderzoek wordt gestructureerd en gekanaliseerd door middel van vijf onderzoeksmethodes (Critical review of a Body of knowledge, Understanding the use of data, Developing practice through a project, Reflection on practice, Making an argument). Aan de hand van deze methodes worden vier onderzoeken geschreven van 5.000 woorden en één afstudeeronderzoek van 10.000 woorden.

De instructie en begeleiding vindt zowel in het Nederlands als in het Engels plaats. In een enkel geval worden tutorials ook in het Duits gegeven.

De MA-titel wordt verleend door de University of Plymouth. De opleiding is toegankelijk voor mensen die in het onderwijs werken en minimaal een afgeronde hbo-opleiding hebben.

Interne organisatiestructuur en personele bezetting

1. Tutor/studentenbegeleider
2. Lecturer/docent
3. Coördinator administratie
4. Coördinator PR
5. Opleidingsdirecteur Pabo Hogeschool Helicon, tevens belast met de eindverantwoordelijkheid van de Masteropleiding
6. Programme Director vanuit de University of Plymouth

Het Masterprogramma kent vier modules, die oorspronkelijk alle gericht waren op "Special educational needs" maar die intussen van toepassing zijn op onderwijs in het algemeen. In 2009 liepen er drie cohorten van de opleiding naast elkaar: groepen studenten die zijn gestart in 2007 (8), 2008 (7) en 2009 (3). Voor het komende jaar lijkt het aantal aanmeldingen een voorzichtige groei te vertonen. Desondanks maakt het nog steeds geringe aantal studenten het nodig te zoeken naar maatregelen in de personele sfeer, die in 2010 zullen worden ingevuld.

Interne en externe kwaliteitszorg

Bij elke module wordt van ieder onderzoek een in het Engels geschreven samenvatting toegevoegd (die in grote lijnen de inhoud weergeeft). Deze 'abstracts' staan ter inzage op de website van Hogeschool Helicon en geven de grote verscheidenheid aan van de onderwerpen die binnen de Masteropleiding worden onderzocht.

Nascholing Pabo

De sector nascholing richt zich op de deskundigheidsbevordering van leraren. De doelgroep bestaat primair uit kleuterleid(st)ers, leraren in de onderbouw, middenbouw en bovenbouw van vrijescholen. Er zijn cursussen/opleidingen met een expliciet leerplan of vormen van begeleiding, waar studenten door het voldoen aan de eindtermen een certificaat of diploma verkrijgen.

Nascholingsactiviteiten in 2009:

* *2-jarige "Applicatiecursus vrijeschoolpedagogie"* voor leraren in het basis- en voortgezet onderwijs. De cursus vindt plaats op de Vrijeschool Den Haag. De cursus bestaat uit twee leergangen van elk 5 modules. De cursus biedt ook de mogelijkheid om afzonderlijke modules te volgen. Voor de afzonderlijke modules wordt een verklaring van deelname afgegeven.

* *2-jarige opleiding "Specialisatie vrijeschoolonderwijs"* voor afgestudeerde pabostudenten of bevoegde leraren die werkzaam zijn in een vrijeschool of bereid zijn stage te lopen op een vrijeschool. Deze opleiding is ontwikkeld in samenwerking met een bestuurlijk samenwerkingsverband van vrijescholen in de regio Zuidoost Nederland. De opleiding wordt in de eigen regio gegeven op een van de aangesloten scholen. In het studiejaar 2009-10 is dat de Vrije School Christophorus in Roermond

* *2-jarige opleiding "Handwerken in de vrijeschool"*

De opleiding is bedoeld voor:

- vakdocenten handwerken in de onderbouw van vrijescholen
- klassenleraren die het vak handwerken geven
- ouders die op de een of andere manier bij de handwerklessen betrokken zijn
- leraren en vakdocenten uit het reguliere onderwijs.

* *1-jarige opleiding Leiderschapskwaliteiten*

De opleiding richt zich op:

- personeelsleden met een leidinggevende positie, rol en/of taak;
- personeelsleden, die interesse en ambitie hebben om zich op leidinggevend gebied verder te ontwikkelen.

Dit traject is uitsluitend voor medewerkers van scholen in het Voortgezet Onderwijs.

De praktijkschool

De praktijkschool is bedoeld voor beginnende leraren, die zelf of op aanraden van de school intensieve begeleiding wensen om de stap van opleiding naar praktijk goed te kunnen maken. Het gaat hierbij om bevoegde pas afgestudeerde leraren van Hogeschool Helicon of leraren die op een andere pabo zijn afgestudeerd en zich in de vrijeschoolpedagogie willen bekwamen.

Van leraar tot opleider

In de opleiding tot opleider in de school wordt de student opgeleid tot opleider/begeleider van:

- *zij-instromers* (zij beschikken over een afgeronde hbo of universitaire opleiding en een geschiktheidverklaring);
- *studenten Specialisatie vrijeschoolonderwijs* tijdens de stages (afgestudeerd op reguliere pabo en werkzaam in het vrijeschoolonderwijs);
- *Lio'ers* (studenten in het laatste jaar van hun opleiding) leraar basisonderwijs vrijescholen;
- *duale studenten* (zij hebben de fase van de propedeuse afgerond op Hogeschool Helicon en worden in een basisschool verder opgeleid in combinatie met werk in die school).

Studentenaantallen en overzicht resultaten

Cursus/Opleiding	Inschrijvingen 2008	Inschrijvingen 2009	Afgesloten in 2008	Afgesloten in 2009	Nog lopend
2-jarige Applicatiecursus Den Haag	1 ^e jrs: 12 2 ^e jrs: 7	1 ^e jrs: 3 2 ^e jrs: 10	1 cert 1 vvd*	5 cert 1 vvd	1 ^e jrs: 3 2 ^e jrs: 10
Applicatie modules Den Haag	2	2	n.v.t.	n.v.t.	1
2-jarige Specialisatie vrijeschoolpedagogie Roermond	1 ^e jrs: 9 2 ^e jrs: 5 3 ^e jrs: 3	1 ^e jrs: 8 2 ^e jrs: 8	12	5	1 ^e jrs: 8 2 ^e jrs: 8
2-jarige opleiding Handwerken in de vrijeschool	Jan. 2008: 12 Sept. 2008: 12			7 cert 3 vvd	14
1-jarige opleiding Leiderschapskwaliteiten	10		n.v.t.	10	
De Praktijkschool					
Opleiding Opleider in de school	2		n.v.t	2	

* vvd – verklaring van deelname

Toekomstverwachting

De Specialisatieopleiding en Applicatiecursus vrijeschoolpedagogie zijn doorlopende activiteiten. Ook de opleiding Handwerken in de vrijeschool zet zich in het volgende studiejaar voort.

Over het Ontwikkeltraject Leiderschapskwaliteiten zijn onderhandelingen gaande om in het volgende studiejaar een nieuwe leergang aan te bieden.

In oktober 2009 gaat de post hbo-opleiding “De Rekencoördinator” van start.

Een nieuwe opleiding “Remedial Teacher” is in ontwikkeling. Er wordt gestreefd naar een start in januari 2010.

Opleiding docent dans/euritmie (Odd/e) BA

Karakteristiek van de opleiding

De Opleiding docent dans/euritmie biedt een curriculum aan in drie studievarianten: een vierjarige voltijdopleiding, een zesjarige deeltijdopleiding en een opleiding van één jaar voor zij-instromers, die elders in Europa een euritmie studie hebben afgerond. Deze drie varianten zijn alle gericht op het behalen van het bachelordiploma docent dans/euritmie (BDa Ed). De opleiding leidt in eerste instantie euritmiedocenten op voor het vrijeschoolonderwijs in binnen- en buitenland. Rondom deze *core business* kunnen deze docenten ook emplooi vinden in het reguliere onderwijs en in antroposofische instellingen en maatschappelijke organisaties buiten het onderwijs, zoals zorginstellingen, instituten op het gebied van culturele vorming en het bedrijfsleven. Bovendien kiest een belangrijk deel van de docenten voor een vervolgopleiding in euritmie therapie of heilpedagogie.

Evenals de andere twee opleidingen van Hogeschool Helicon, richt de Opleiding docent dans/euritmie zich op een brede scholing van haar studenten waarbij, naast vakinhoudelijke bekwaamheden, ook sociale, maatschappelijke en spirituele competenties aan de orde komen. De afgestudeerde studenten gaan educatief en kunstzinnig verantwoord onderwijs verzorgen, waarin de individuele en sociale ontwikkeling van hun leerlingen en cursisten een belangrijk accent krijgt. De alumni zijn tevens in staat om – met een open houding naar hun maatschappelijke omgeving – constructief samen te werken met collega's, bestuurders, ouders en overige *stakeholders*.

Kernactiviteiten en producten

De Opleiding docent dans/euritmie ziet het als haar opdracht om de studenten zodanig op te leiden, dat zij – bij het voltooien van de studie – de vereiste bekwaamheden bezitten om optimaal met hun beroepspraktijk te kunnen starten. De belangrijkste twee kernactiviteiten die daarvoor de opleiding uit voortvloeien zijn het lesgeven aan, en de begeleiding van, de studenten. Een derde kernactiviteit is het voortdurend werken aan de vernieuwing van het curriculum. Dit houdt onder meer in dat het docentencollege structureel aandacht geeft aan de ontwikkeling van de euritmie als kunstvak, met de nadruk op de pedagogische toepassingen daarvan. De inzichten die het college daarmee verwerft, worden niet alleen benut bij de verdere ontwikkeling van het curriculum, maar ook bij het produceren van artikelen, boeken, lezingen en cursussen voor het internationale werkveld. Met deze producten beoogt de opleiding haar status van geaccrediteerde bacheloropleiding waar te maken en te versterken.

Uitgangspunten

De uitgangspunten van de Opleiding docent dans/euritmie zijn afgeleid uit de onderwijs- en kwaliteitswaarden zoals die voor Hogeschool Helicon zijn vastgesteld. Daarnaast laat de opleiding zich inspireren door het Opleidingsprofiel Docent Dans, dat door het Netwerk Dans in maart 2004 is uitgebracht en door het Beroepsprofiel Docent Euritmie, opgesteld in 2006. Mede op basis van deze drie bronnen wordt een praktijkgerichte kunstvakopleiding voor euritmiepedagogen ontwikkeld. Daarin worden de vakgebieden *euritmie* en *pedagogie* geïntegreerd aangeboden in een scholingsweg, waarlangs de studenten een optimum aan vakgerichte competenties en persoonlijke groei kunnen realiseren. Het antroposofische mensbeeld is daarbij inspiratiebron en richtsnoer tegelijk. Zoals reeds is gezegd, combineert de opleiding haar opleidingsactiviteiten met een actieve participatie in de verdere ontplooiing van de euritmie als bewegingskunst en van de pedagogische euritmie als een vorm van spiritueel geïnspireerd bewegingsonderwijs. Daartoe worden hechte samenwerkingsrelaties onderhouden, binnen een nationaal en internationaal netwerk van collega-instituten en vakgenoten.

De Opleiding docent dans/euritmie ontwikkelt haar studieprogramma langs een dubbelspoor van twee vakgerichte competenties enerzijds en twee ontwikkelingscompetenties anderzijds. De vakgerichte competenties omvatten de leerlijnen *euritmie* en *pedagogie*, die in hun opeenvolgende fasen per studiejaar in het curriculum zijn vastgelegd. De ontwikkelingscompetenties hebben betrekking op de scholing in sociale vaardigheden en in persoonlijke groei. Deze vier – met elkaar samenhangende – kerncompetenties zijn in eindkwalificaties uitgewerkt, die nauw aansluiten op de startbekwaamheden, zoals die in het Beroepsprofiel Docent Euritmie zijn geformuleerd. De verdere ontwikkeling van het curriculum wordt voortdurend getoetst aan de opvattingen binnen diverse gremia in het werkveld (alumni, stagebegeleiders, schoolleiders, vakgenoten).

Prioriteiten 2009

De Opleiding docent dans/euritmie heeft in het verslagjaar 2009 haar beleid voortgezet langs de lijnen zoals die sinds de visitatie in 2001 zijn ontwikkeld. De rode draad in die ontwikkeling bestaat uit een continu streven naar verbetering en vernieuwing van de onderwijsinhoudelijke kwaliteit. De beleidsprioriteit betrof het optimaliseren van de *studeerbaarheid* van het curriculum. Dit vond plaats in een hechte samenwerking tussen directie, docentencollege en Onderwijscommissie. Mede door de inbreng van de studenten konden in 2009 een evenwichtiger studieprogramma en een verlichting van de studielast gerealiseerd worden. Het belangrijkste resultaat van deze beleidsontwikkeling bestond uit het vaststellen van een nieuwe leerlijn pedagogie, inclusief een stageprogramma, waarin de theorievakken nauw aansluiten bij de stage-ervaringen in de beroepspraktijk. Deze vernieuwde leerlijn kwam in 2009 tot volle wasdom.

Kernpunten van beleid

Lesgeven en begeleiden

De ontwikkeling van het competentiegerichte onderwijs werd in 2009 met kracht voortgezet. Binnen het kader van de individuele leertrajecten wordt aan studenten nu ook de mogelijkheid geboden om een trimester aan een buitenlandse euritmieopleiding te studeren. Het nieuwe vak esthetica kwam in 2009 volledig tot ontplooiing. Daarmee kwam de beoogde integratie tussen theorie en praktijk tot haar recht. Eenzelfde integratie tussen theorie en praktijk werd gerealiseerd in een geheel nieuwe opzet van de leerlijn pedagogie. De theoretische vakken in deze leerlijn werden in het voorjaar van 2008 samengevoegd in een vakkenpakket *pedagogica*, waarbinnen ook de voorbereiding op de diverse stages een plaats krijgt. De stagiaires worden zowel op de stagelocatie als vanuit de opleiding intensief begeleid. In de loop van 2009 werd daarbij als nieuw element opgevoerd, dat de studenten in hun verslaglegging aangeven hoe zij de theoretische noties met hun praktijkervaringen hebben gecombineerd en hoe hun samenwerking met de begeleiders is verlopen. Nieuw is ook dat, op advies van de werkveldcommissie, thans alle stages betrekking hebben op de pedagogische praktijk binnen het vrijeschoolonderwijs.

Teneinde de studenten optimaal te informeren over de inhoud, het verloop en de toetsingssystematiek van het studieprogramma, is met ingang van het studiejaar 2008–2009 per studiegroep een Onderwijs- en stagegids opgesteld, waarin alle vakken (inclusief literatuur) en toetsen uitgebreid zijn beschreven. In combinatie met de meer algemeen inhoudelijke informatie in de Studiegids, krijgen de studenten nu een volledig beeld van hetgeen er van hen in de diverse fasen van hun studie wordt verwacht. Om zo goed mogelijk te kunnen profiteren van het "inwonen" van de Odm zullen de twee curricula actief worden vergeleken en zullen de inhoud en zo worden samengesteld dat er lessen gezamenlijk gegeven kunnen worden. Dit is voor zowel de kosten als de kennisdeling een belangrijke stap voorwaarts. Daarnaast is het de wens van studenten om meer met studenten van de andere opleiding samen te kunnen werken.

Kwaliteitszorg

De interne kwaliteitszorg is voor een belangrijk deel gebaseerd op het benutten van interne en externe evaluaties. De opleiding functioneert thans in een netwerk van collega-instituten, vakgenoten, alumni en organisaties uit het nationale en internationale werkveld. Teneinde de evaluerende functies van dit netwerk optimaal te benutten heeft de opleiding in het voorjaar van 2008 een *evaluatieagenda* opgesteld, waarin de interne en externe evaluatiemomenten in kaart zijn gebracht. Ook zijn er enige meetpunten en streefdoelen voor beleid geformuleerd inzake het studierendement, de tevredenheid onder studenten en de tevredenheid inzake afgestudeerden in het afnemende werkveld. Een belangrijke pijler onder deze agenda wordt gevormd door de nota *Toetsen en Beoordelen*, waarin per competentie en per studiejaar de toetsings- en beoordelingssystematiek is beschreven. Alle toetsings- en beoordelingsprocedures werden in 2009 nauwgezet binnen de kaders van deze nota uitgevoerd. Docenten en studenten werken nu aan de hand van een formele beoordelingsstructuur, die de borging van de opleidingskwaliteit verder heeft versterkt. Het beleid met betrekking tot eindwerkstukken (referaten en scripties) werd in 2009 definitief omgezet in de eis tot het schrijven en verdedigen van een scriptie. De kwaliteit van het toetsingsbeleid in zijn geheel wordt bewaakt door de Examencommissie en de Delegatiegroep Kwaliteit. Het overleg met de Werkveldcommissie had tot gevolg dat het stagebeleid met ingang van het studiejaar 2008-2009 geheel is herzien. Kernpunten zijn nu een expliciete focus op de pedagogie van het vrijeschoolonderwijs en de integratie tussen theoretische onderbouwing en het opdoen en verwerken van ervaringen in de stagepraktijk.

Interne organisatiestructuur

De interne organisatiestructuur van de Odd/e is ingericht volgens het kwaliteitsmodel *Wege zur Qualität* (WzQ). WzQ kan alleen maar goed werken als er duidelijke kaders en doelen worden afgesproken waaraan een ieder zich conformeert. In 2010 zullen in de directieraad, het overleg tussen CvB en opleidingsdirecties, de randvoorwaarden en de kaders duidelijk geformuleerd worden. De directeur blijft eindverantwoordelijk voor het opleidingsbeleid (inhoud en vormgeving) en rapporteert daarover aan het College van Bestuur. Tevens vertaalt de directeur het in de directieraad vastgestelde beleid naar het team.

Personeelsbeleid

Het (deel)personeelsbeleid van de Opleiding docent dans/euritmie ligt in handen van de Delegatiegroep Personeel, die werkt volgens de criteria die in 2008 in een personeelsplan zijn vastgelegd. Daarin zijn tevens doelstellingen geformuleerd op het gebied van scholing, begeleiding en de werving van nieuwe medewerkers. Praktische doorvoering vindt plaats na accordering hiervan vanuit de directieraad. Op het gebied van *scholing* worden de wensen van de medewerkers zoveel mogelijk gehonoreerd. Een tweetal docenten volgt thans een masteropleiding euritmie. Verder werd in 2009 het beleid inzake de kunstzinnige bij- en nascholing gecontinueerd. De meeste docenten maken deel uit van euritmie-ensembles, die in binnen- en buitenland optredens verzorgen. De *begeleiding* van nieuwe docenten had in 2009 vooral betrekking op twee jonge collega's, die in 2006 als 'docent in opleiding' in de formatie waren opgenomen. Beiden zijn inmiddels werkzaam als docent. Hun verdere begeleiding is structureel ingeroosterd.

Studentenwerving

De intensivering van de studentenwerving bleek in 2009 succesvol. Naast een zeer bevredigende werving van 14 eerste jaar voltijdstudenten werden er ook meer zij-instromers geboekt dan in voorgaande jaren. In 2010 zal de werving centraal worden opgepakt om zo met één gezicht naar buiten te komen zonder de eigenheid van de 3 opleidingen te verliezen. Ook hier zal effectiever en efficiënter gewerkt gaan worden om in 2011 een sluitende begroting te kunnen maken.

Samenwerking

Het samenwerkingsproject inzake het afsluitende studiejaar voor buitenlandse zij-instromers, die in Den Haag hun bachelordiploma willen behalen, verliep ook in 2009 zeer succesvol. Dit project heeft vooral in Duitsland een uitstekende reputatie. In enkele jaren tijd hebben ruim zeventig Duitse instromers in Den Haag hun bachelorstatus verworven. In 2009 werd ook contact gelegd met een euritmieopleiding in Bochum, die wellicht in de nabije toekomst een gedeelte van haar deeltijdstudenten kan laten instromen in de euritmieopleiding in Den Haag.

Nieuwe projecten

In 2009 kreeg de voorbereiding op de accreditatie en inrichting van een 'Masteropleiding pedagogische euritmie' een hoge prioriteit. Een werkcommissie met internationale samenstelling ontwierp een curriculum op basis van een veelzijdige modulestructuur. In het verlengde daarvan werden de eerste contouren geschetst van een relevante onderzoeksomgeving, die ook voor de bacheloropleiding van belang zal zijn. Ook kwam aan de orde de aanpak voor het rekruteren van een veelzijdig docentencorps van ervaren wetenschappers en euritmische en pedagogische professionals. Deze docenten zullen een belangrijke rol spelen bij de verdere ontwikkeling van het curriculum en het opzetten en ontwikkelen van de onderzoeksomgeving. Een tweede project waarmee in 2009 een begin werd gemaakt betreft het ontwerpen van een kunstzinnige vooropleiding. Daarmee wordt beoogd om aankomende studenten en overige belangstellenden voor te bereiden op de kunstzinnige elementen die in de studie euritmie aan de orde komen. Deze vooropleiding wordt ook gezien als een belangrijk promotie-instrument bij de werving van nieuwe studenten.

Resultaten van beleid

Studieresultaten

In het verslagjaar 2009 bedroeg het aantal afgestudeerden 25. Door het hoge kwantum aan zij-instromers bedroeg de gemiddelde studieduur 2,04 jaar. De streefdoelen inzake het studierendement werden ruimschoots gerealiseerd.

Studieadvies

In 2009 werd één bindend studieadvies uitgebracht.

Curriculumvernieuwing

De resultaten van curriculumvernieuwing die in 2008 zijn geïmplementeerd, werden in 2009 gecontinueerd. Dit heeft met name betrekking op de nieuwe inrichting van de leerlijn pedagogie, de nieuwe focus en opzet van het stagebeleid en de inhoud en methodiek van de nieuwe vakken *esthetica* en *pedagogica*. Naast de vernieuwing is vergelijking van het curriculum met dat van de Odm, zoals eerder genoemd, een belangrijk ontwikkelpunt.

Faciliteiten

In 2009 zijn belangrijke verbeteringen in de accommodaties en de faciliteiten van euritmieopleiding gerealiseerd, die ook ten goede kwamen aan de Opleiding docent muziek. Een aantal zalen werd opnieuw ingericht en op een specifiek gebruik (muziek, euritmie) aangepast. Een belangrijke sprong voorwaarts bestond uit de aanschaf van moderne ICT-apparatuur, die een plaats kreeg in de al eerder ingerichte werkruimte voor studenten.

Opleiding docent muziek (Odm) BA

Kernactiviteiten en producten

Het beleid van de Opleiding docent muziek is primair gericht op de ontwikkeling en begeleiding van studenten tot aankomende docenten muziek, die in staat zijn om een kwalitatieve bijdrage aan het werkveld te leveren vanuit de eigen visie van de opleiding. De opleiding verzorgt hiertoe als kernactiviteit een voltijd studieprogramma. Bepaalde onderdelen van het programma worden als contractactiviteit aangeboden aan belangstellende student-/musici. Sommige projectmatige activiteiten, zoals workshops met gerenommeerde gastdocenten, worden als bijscholing aangeboden aan docenten muziek werkzaam in de beroepspraktijk.

De Opleiding docent muziek levert docenten muziek af die inzetbaar zijn in alle velden waar ook de afgestudeerden van de andere opleidingen docent muziek van de conservatoria werk vinden en die op de hoogte zijn van de actuele ontwikkelingen die zich op hun vakgebied voordoen. Ze beheersen de competenties die in 2003 zijn opgesteld door de Werkgroep Opleidingsprofiel Muziek van het Netwerk kunstvakdocentenopleidingen (KVDO). Odm heeft in de formulering van de startbekwaamheden haar eigen visie benadrukt, aangevuld met de competenties en indicatoren die de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL) in 2003 heeft opgesteld. De studenten behalen na vier jaar hun 'Bachelor of Education in Music'.

De Opleiding docent muziek ziet het als haar taak studenten op te leiden tot vaardige, creatieve en vernieuwende musici én muziekpedagogen. De opleiding wil dit bereiken door de eigen kwaliteiten en mogelijkheden van de studenten zoveel mogelijk te stimuleren door middel van een uitgebreid en deels bijzonder vakkenpakket, daarbij geïnspireerd door de inzichten van het antroposofische mensbeeld. De ontwikkeling van het individu met al zijn mogelijkheden staat centraal, vandaar dat de individuele benadering en begeleiding van iedere student een hoge prioriteit heeft.

In de praktijk is gebleken dat studenten bij de Opleiding docent muziek iets speciaals zoeken dat nergens anders te vinden is: een opleiding vanuit een spiritueel mens- en wereldbeeld met een grote betrokkenheid op de samenleving en jarenlange ervaring en expertise in de integratie van kunst en pedagogie.

Uitgangspunten

In de visie van Hogeschool Helicon moet met kunst in de opvoeding creatief en niet consumptief worden omgegaan. Zoals alle leerstof is ook de omgang met kunst, het bedrijven van kunst als natuurlijke behoefte, een mogelijkheid voor de opgroeiende mens zich te ontwikkelen tot een vrij individu. De Opleiding docent muziek wil in dat verband dan ook een bijdrage leveren aan een noodzakelijk kleurrijk, veelvormig, muziekpedagogisch onderwijsaanbod in Nederland.

De Opleiding docent muziek is derhalve sterk gericht op het muziekonderwijs in de vrijescholen (basisonderwijs, vmbo, havo, vwo). Zij zoekt uitdrukkelijk aansluiting bij de visie van de vrijescholen (primair en secundair) op de pedagogiek en de ontwikkelingsfasen van het kind. Dit heeft invloed op het beroepsbeeld van de docent muziek. De docent muziek houdt rekening met de ontwikkelingsfasen van kinderen en leerlingen en gaat daarom niet in eerste instantie uit van de heersende trends en modes. De psychologische ontwikkeling van het muzikaal bewustzijn uitgedrukt in intervalstemmingen ('Klimastufen') dient als uitgangspunt voor alle muzikale activiteit in de kinderjaren. De stijlperiodes in de muziekgeschiedenis worden niet alleen inhoudelijk, maar ook psychologisch opgevat als bewustzijnsfasen die in de puberteit herkenbaar zijn. De studenten leren vanuit de relatie tussen deze ontwikkelingsfasen en muzikale en muziekhistorische verschijnselen geschikt materiaal en toepasselijke werkvormen te ontwikkelen.

'Kinderen leren ecologisch. Daarom moet ook het onderwijs ecologisch worden. Niet de mens maar de aarde als systeem staat centraal en er wordt gestreefd naar een nieuwe balans tussen de mens en zijn

omgeving. Een muzische school is ondenkbaar zonder muzische leerkrachten', aldus Jon-Roar Bjørkvold. Het muziekvak gaat in de opvatting van de Opleiding docent muziek daarom methodisch zo veel mogelijk uit van 'levende' muziek, dat wil zeggen van muziek die door eigen activiteit ontstaat en gevormd wordt. Bewegen, luisteren en spelen ontwikkelen zich daarbij aan de hand van zang en van instrumenten die mede afkomstig zijn uit een aantal richtingen van klankvernieuwing, zoals Choroï, Weidler en Bleffert. In samenhang daarmee kan de docent muziek nieuwe werkvormen ontwikkelen.

In het muziekvakonderwijs op de vrijeschool neemt het vocale een bijzondere plaats in. Het lied is de leidraad waar het bewegen op, het luisteren naar muziek en het spelen met instrumenten aan gekoppeld wordt. Dit sluit aan op de inmiddels historische muziekpedagogische ontwikkelingen van Zoltan Kodaly in Hongarije en Willem Gehrels in Nederland, zij het dat het liedrepertoire inmiddels mondiaal in plaats van nationaal is. De docent muziek werkt vanuit het besef dat zingen een belangrijke bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van mensen en daarom op een gezonde wijze moet worden geleerd en beoefend. Het zingen vanuit een impuls tot klankvernieuwing, zoals die ontwikkeld is door de Zweedse zangeres en zangpedagoge Valborg Werbeck-Svardstrom, neemt daarbij een belangrijke plaats in.

Kernpunten in het beleid

Inzet in 2009 was voor een belangrijk deel het praktisch vorm geven aan het borgen van de kwaliteit van de opleiding. In het vervolg op de in 2008 ingezette verbeteringen op het gebied van het helder (SMART) omschrijven van alles wat met de kerntaak van het onderwijs samenhangt, is nu veel inzet gepleegd in het verbeteren van de materiële werkomstandigheden. De Odm is met ingang van studiejaar 2009-2010 gehuisvest in Den Haag alwaar de Opleiding docent dans/euritmie (Odd/e) in haar hoofdgebouw aan de Riouwstraat ruimtes voor het muziekonderwijs geschikt heeft gemaakt. De Odm heeft daarbij een flinke investering gedaan in de uitbreiding van haar instrumenten, zowel uit de hoek van de klankvernieuwend instrumentenbouwers, met name Choroï, als die uit het reguliere circuit zoals (electrische) gitaren, keyboards en slagwerk. Op ICT gebied beschikt de opleiding nu over de modernste computers met keyboards en software voor muzieknotatie en gehoorstraining. Ook middelen als een whiteboard en media zijn nieuw aangeschaft.

Naast deze voordelen is in de nieuwe situatie samenwerking met andere instituten als onderdeel van een verbetertraject mogelijk. Een van de concrete resultaten bestaat uit het feit dat we een poppracticum hebben kunnen inrichten dat wordt gegeven door een docent die ook op het Koninklijk Conservatorium doceert. De lessen vinden bovendien plaats in een in Den Haag belangrijk cultuurcentrum Het Koorenhuis. Met het KonCon is afgesproken de voorlichtingsbijeenkomsten zoals die van de VLS (vakvereniging en vakbond voor muziekdocenten) gezamenlijk te houden.

Ook op management en administratief gebied is de integratie in Den Haag voor deel gerealiseerd. Er is in een nevengebouw een gezamenlijke kantoorverdieping ingericht waar de directies van de euritmie- en muziekopleiding zijn gehuisvest met de gezamenlijke studenten- en financiële administratie. De volgende stap is de administraties hogeschoolbreed samen te voegen..

Al met al is 2009 vooral als het jaar van de verhuizing aan te merken.

De eind 2008 aangevraagde accreditatie heeft bij de NVAO tot vragen geleid waardoor de toekenning ervan is vertraagd. Allereerst heeft de NVAO de aanvraag niet voor de zomervakantie van 2009 in behandeling genomen. Daarna heeft de NVAO gemeend op een achttal punten nadere toelichting te moeten vragen. De Odm heeft met de directie, het bestuur, de NQA en de leden van het visiterende panel uitvoerig gekeken naar de door de NVAO aangedragen zorgpunten en kon niet anders concluderen dan dat op alle gebied de nagestreefde verbeteringen al goeddeels waren geëffectueerd. De panelleden zouden in 2009 de opleiding nog hoger waarderen dan in 2008 al het geval was. De geplande bijeenkomst van genoemde partijen in december kon door weersomstandigheden geen doorgang vinden waardoor in 2009 nog geen besluit viel over de accreditatie. [Vooruitlopend op het

jaarverslag van 2010 kan worden vermeld dat in februari van dat jaar onvoorwaardelijke accreditatie tot en met december 2015 is verkregen.

Onderwijs en begeleiding

Dezelfde docenten als in Zeist zijn in Den Haag werkzaam, maar de gevolgen van de verhuizing voor het woon-werkverkeer van de docenten zijn natuurlijk groot. In de situatie van de Odm betekende dat voor een deel van de docenten langer reizen, maar voor een aanzienlijk aantal mensen juist korter. Dit heeft uiteraard invloed gehad op de beschikbaarheid van de personeelsleden wat betreft het lesrooster. In een aantal gevallen waarin de Odm lessen deelde met de Pabo moest eind 2009 nog worden onderzocht naar gezamenlijke roostering met de Odd/e of andere oplossingen. Bij ontwikkelingspsychologie is bijvoorbeeld een pilot gemaakt door dit vak nu uitsluitend op de Odm studenten te richten, en er een jaaroverstijgend vak van te maken waardoor de klassengrootte aanvaardbaar was. In 2010 zal een en ander worden geëvalueerd. Voor een enkel vak is nog een vacature. Al genoemd is het aantrekken van een nieuwe collega voor poppracticum, waardoor dit nieuwe vak een vaste plaats in het curriculum heeft gekregen.

In het streven de opleiding een internationaal karakter te geven is in oktober 2009 een workshop in Duitsland georganiseerd waar de studenten een week lang konden werken en musiceren in de smidse van Manfred Bleffert, vernieuwend musicus en instrumentenbouwer. Voor januari 2010 is een workshops georganiseerd onder leiding van de Engelse musicus Michael Deason-Barrow waaraan naast de Odm studenten ook de muziekstudenten van het Institut für Waldorf-Pädagogik te Witten Annen (Duitsland) deel zullen nemen.

De ontwikkelde onderwijsgidsen zijn in de ingezette vorm aangepast en bij een aantal vakken uitgebreid met studiewijzers. De nieuw ontwikkelde portfolio's krijgen sterke aandacht. De studiebegeleiding is op een aantal gebieden licht uitgebreid. Met name de inrichting van het vierde studiejaar heeft veel aandacht gehad aangezien de opleiding in 2007-2008 geen vierdejaars studenten had en daardoor op het punt van inrichting nog slechts op hoofdlijnen was bepaald.

Interne kwaliteitszorg

De in 2008 verder ontwikkelde instrumenten zijn in 2009 gebruikt om de verschillende aspecten van de opleiding te evalueren en verbeteren. Vooralsnog heeft dat vooral op opleidingsniveau plaats gehad door onderwijsbeoordelingen waarin de studenten zich konden uitspreken en medewerkeerbeoordelingen waarin de docenten dat konden. Daarnaast heeft de werkveldcommissie veel invloed gehad op een aantal aspecten van inrichten, waaronder het al genoemde poppracticum. Ook de opleidingscommissie heeft steeds actief invloed gehad op de verdere ontwikkeling van de onderwijskwaliteit.

In het algemeen wordt de verhuizing naar Den Haag en de inrichting aldaar als een sterke verbetering gezien. Daar waar nog wat wensen of kanttekeningen waren, zoals het ontbreken van een schoolbord met lineatuur, kon in het algemeen adequaat worden gereageerd.

De verdubbeling van het aantal docentenvergaderingen (Docentenoverleg en Interne Conferenties) heeft voor de docenten de betrokkenheid bij en invloed op het algemene en onderwijsbeleid in duidelijke mate versterkt. Er is een aantal ontwikkelgebieden onderkend waarvoor diverse werkgroepen zijn ingericht die tot taak hebben voor de genoemde signalen oplossingsrichtingen te ontwikkelen. Een en ander zal in het voorjaar van 2010 kunnen leiden tot bijstellingen in het curriculum.

Personeelsbeleid

In het P&O rapport 'Klankbodem' beschrijft de Opleiding docent muziek haar beleid op het personele vlak. De nieuwe directie is met functioneringsgesprekken en in een aantal gevallen beoordelingsgesprekken begonnen die qua opbouw en verslaglegging vanuit een Heliconbrede visie op personeelsbeleid zijn vormgegeven. In de gesprekken komt in dit stadium regelmatig het aspect van de scholing (POP) aan de orde.

De verhuizing naar Den Haag heeft vooral wat het AOP en OOP betreft grote gevolgen gehad, die voor een deel pas in 2010 doorzetten. De secretariële en administratieve werkzaamheden zijn en worden geleidelijk overgedragen aan de al in Den Haag werkzame personeelsleden.

Interne organisatiestructuur

Met de verhuizing naar Den Haag is ook een wijziging in de organisatiestructuur in gang gezet waarvoor in 2009 op verschillende niveau's onderzoek is gedaan, vanuit de opvatting dat er veel effectiever bestuurd kan worden.

De expertise van de medewerkers op verschillende werkgebieden zal in de ontworpen modellen veel effectiever worden ingezet wat kwalitatief en economisch uitsluitend gunstige gevolgen kan sorteren. In de huidige planning zal de nieuwe organisatiestructuur ingaan aan het begin van studiejaar 2010-2011.

Resultaten onderwijsbeleid

Studieresultaten en studieadvies

In het studiejaar 2008-2009 waren er geen studenten in de afstudeerfase en hebben geen studenten de studie tussentijds verlaten. Het studiejaar 2009-2010 is begonnen met in totaal 10 voltijdstudenten, waarvan 2 in het eerste, 2 in het tweede, 3 in het derde en 3 in het vierde jaar, waarvan 1 buitenlandse student. Een aantal studenten loopt om gezondheidsredenen en zwangerschap studievertraging op. Van de drie eerstejaars studenten haalde 1 haar propedeuse in een jaar. Daarnaast neemt 1 student als gast deel aan diverse lessen. Bij de toelatingsexamens werden 7 van de 9 studenten afgewezen. In vrijwel alle gevallen bleek de muziektheoretische kennis en vaardigheid (solfège) onvoldoende ontwikkeld. Vandaar dat in het najaar van 2009 is besloten een vooropleiding in te richten.

Resultaten kwaliteitsbeleid

Tweemaal per jaar houdt de opleiding een onderwijsevaluatie (studentenevaluatie). Halverwege het jaar is dat schriftelijk gedaan, aan het einde van het jaar heeft dat in de vorm van een panelgesprek plaatsgevonden. In een aantal gevallen hebben de uitkomsten aanleiding gegeven voor een agendapunt in een functioneringsgesprek. In overleg zijn in al die gevallen door de docent verbeteringen aangebracht die voor de studenten ook naar tevredenheid werden opgemerkt.

In het docentenoverleg, dat is geïntensiveerd, is een aantal uit de medewerkeerevaluatie voortgekomen onderwerpen ter sprake geweest. De ontwikkeling van een uitstroomvariant met als werktitel 'Odm-vocaal' is in een ver stadium gekomen, verbetering van de studiehouding van de studenten is onderwerp van besprekingen en onderzoek, de rol en plaats van de antroposofie in het curriculum wordt onder de loep genomen en ook het beleid ten aanzien van de tweejaarlijkse studieprojecten is ter hand genomen.

Suggesties van de werkveldcommissie zoals het expliciet maken van eigentijdse muziek heeft geresulteerd in het inrichten van een nieuw onderdeel poppracticum binnen het vak muziekatelier.

Resultaten curriculumvernieuwing

In de voorgaande paragrafen is al melding gemaakt van enkele aanpassingen.

Ontwikkelingspsychologie is verbreed en verdiept door een gedifferentieerde module aan te bieden voor alle studenten. Muziekgeschiedenis is qua inhoud en werkvorm veel duidelijker gerelateerd aan de visie op menskundige ontwikkeling. Poppracticum maakt de actualiteit van veel leersituaties in het voorgezet onderwijs concreet. Voor de toekomst is de wens geuit de bekwaamheid op het eigen instrument binnen het kader van de opleiding te ontwikkelen.

Resultaten personeelsbeleid en interne kwaliteitszorg

Zoals al gemeld heeft de verplaatsing voor het OP weinig gevolgen gehad. Over het algemeen zijn de docenten tevreden over de nieuwe werkomgeving. Aan de meeste wensen die de eerste maanden na de verhuizing werden geuit heeft de opleiding al voor de kerst kunnen voldoen. Waar van wijzigingen in de personele bezetting sprake is heeft de Odm haar streven naar verjonging kunnen waarmaken. Er is een jonge docent poppracticum aangetrokken en de jongste al werkzame docent heeft studiebegeleiding als taakuitbreiding gekregen. De oudste werknemer heeft aangegeven eind 2010 met vervroegd pensioen te willen. Daarmee wordt aan een van de kernpunten van het personeelsbeleid gestalte gegeven.

In de overgangssituatie heeft de verhuizing bij de Odm voor enige druk gezorgd doordat de verschillende systemen zoals bijvoorbeeld op het gebied van roosters voortdurende afstemming behoeften.

Resultaten externe communicatie

De relatie met buitenlandse collega's en instituten, met name in Witten Annen, is aanzienlijk versterkt. De Opleiding docent muziek heeft verregaande plannen ontwikkeld om in de nabije toekomst een internationaal afstudeertraject in te richten waar studenten na drie jaar studie muziek aan het Institut für Waldorf-Pädagogik en drie jaar Hogeschool Helicon Odm gezamenlijk de bevoegdheid 'Bachelor of Music in Education' behalen. Zowel op juridisch gebied als onderwijsinhoudelijk zijn mogelijkheden onderzocht. De vertraging die de NVAO in het behandelen van het dossier Odm heeft laten ontstaan heeft het uitwerken en uitvoeren van dit proces geremd. Verwacht wordt dat voor het ingaan van studiejaar 2010-2011 de kaders en inhoud van de internationale afstudeerfase bekend zijn. Een samenwerkingsovereenkomst is tijdens het jaar van verslaglegging geëffectueerd.

Studentenwerving

Met de verplaatsing van de opleiding naar een meer stedelijke en dus cultureel rijkere omgeving verwacht de Odm voor studenten aantrekkelijker te zijn. De eerste open dag op 12 december 2009 liet ook duidelijke grotere belangstelling zien voor de opleiding dan we tot dusver in Zeist gewend waren. De Odm heeft op een onderwijsmarkt in Den Haag van aspirant studenten veel bijval gekregen voor de inrichting van een voorbereidend jaar. Er is besloten deze VO per ingang van 1 februari 2010 aan te bieden. Reden was mede gelegen in het feit dat bij de toelatingsexamens voor studiejaar 2008-2009 veel studenten moesten worden afgewezen die met enige voorbereiding op muziektheoretisch gebied zouden zijn aangenomen.

Voor het afsluitende weekend van de al genoemde internationale workshop in januari 2010 heeft de Odm ook collega's en (oud-) studenten uit de vrijeschool en het reguliere werkveld uitgenodigd. De contacten met het Institut für Waldorf-Pädagogik te Witten Annen, Duitsland, over nauwere samenwerking hebben inmiddels geleid tot het toelaten van een eerste 'Bachelorstudent' die op basis van een EVC-procedure in studiejaar 2009-2010 zijn diploma aan de Odm kan behalen. In voorjaar 2010 zal in het vervolg daarop actievere werving worden ontwikkeld. Een en ander heeft door het uitblijven van de accreditatie moeten wachten, maar kan inmiddels vooruit.

Studentenkwantiteit Hogeschool Helicon

Ingeschreven studenten over 2005 t/m 2009

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Opleiding leraar basisonderwijs	305	276	242	228	185/141*
Opleiding docent dans/euritmie	47	44	66	46	60/22
Opleiding docent muziek	7	6	11	9	9
Totaal	359	326	319	283	254

Tabel aantallen studenten; peildatum 1 oktober. * Verhouding totale aantal studenten / bekostigde studenten.

Toelichting

De Lerarenopleiding basisonderwijs vrijescholen streeft naar een totaal van 275 bekostigde ingeschreven studenten in 2012.

De Opleiding docent dans/euritmie verwacht dat het gemiddelde aantal van studenten zich zal stabiliseren tussen de 60 en 70, mede gezien de vergelijking met soortgelijke opleidingen in het buitenland.

Voor de Opleiding docent muziek geldt dat er naar een kleine maar gestage groei gestreefd wordt. Men streeft voor komende studiejaren naar totaal 20 bekostigde studenten.

Door de T-2 bekostigingssystematiek zal een groei van studenten niet onmiddellijk in de rijksfinanciering merkbaar zijn, maar met een vertraging van twee jaar. Het jaar 2011 zal vanwege deze regel een financieel zwaar jaar zijn omdat in 2009 een zeer laag studentenaantal is geteld.

Instroom over 2005 t/m 2009

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Opleiding leraar basisonderwijs	98	77	72	58	48
Opleiding docent dans/euritmie	17	19	20	18	18
Opleiding docent muziek	3	2	6	4	2
Totaal	118	98	98	80	60

Tabel instroom studenten; peildatum 1 oktober, exclusief herinstromers.

Verdeling van de vooropleiding van instromers in 2009-2010

	havo	mbo	vwo	hbo	wo	Buiten-land	anders*
Opleiding leraar basisonderwijs	15	6	8	3	2	5	9
Opleiding docent dans/euritmie	3	1	2	2	1	17	4
Opleiding docent muziek	1	0	0	0	0	0	1

*Verdeling van instroom anders in 2009–2010

	21+ toets	WO propedeuse	HBO propedeuse
Opleiding leraar basisonderwijs	7	1	1
Opleiding docent dans/euritmie	1	0	1
Opleiding docent muziek	0	0	1

Afgestudeerden per studiejaar

	2004–2005	2005–2006	2006–2007	2007–2008	2008–2009
Opleiding leraar basisonderwijs	40	64	71	40	50
Opleiding docent dans/euritmie	23	13	20	24	25
Opleiding docent muziek	0	0	0	3	0

Gemiddelde studieduur afgestudeerde studenten

	2004–2005	2005–2006	2006–2007	2007–2008	2008–2009
Opleiding leraar basisonderwijs	4,22	3,80	3,89	3,87	*
Opleiding docent dans/euritmie**	2,88		2,00	1,95	2,04
Opleiding docent muziek	Geen	Geen	Geen	5,33	*

* De berekening van het rendement van de afgestudeerden van de Opleiding leraar basisonderwijs en de Opleiding docent muziek kon over 2008–2009 niet plaatsvinden. Hogeschool Helicon heeft bij de ingebruikname van een nieuw studenteninformatiesysteem per 1 september 2008 ervoor gekozen alle historische informatie niet over te zetten.

** In de gemiddelde studieduur van de Odd/e zijn ook de studenten met een 1-jarige opleiding verwerkt.

De hogeschool organiseert geen maatwerktrajecten voor in het CROHO geregistreerde opleidingen. Ook bekostigd onderwijs wordt door de hogeschool niet uitbesteed aan private organisaties. Er zijn geen internationale uitwisselingsovereenkomsten van staf en studenten.

Hoofdstuk 4 VOORZIENINGEN

Onderwijs Media Centrum (OMC)

Samenstelling

Het Onderwijs Media Centrum (OMC) is ondergebracht bij de locatie van de Pabo Hogeschool Helicon en heeft de beschikking over twee ruimtes: een ruimte waarin de collectie staat en waarin de uitlening plaatsvindt, en een studieruimte met leermiddelen en enkele pc's.

De collectie bevat boeken, leermiddelen, brochures, muziek cd's, educatieve cd-rom's, tijdschriften en educatieve audiovisuele middelen.

Er zijn 2 personen werkzaam met een totaal van 1,11 fte: een bibliothecaris (0,585 fte) en een administratieve medewerker (0,585 fte).

Per week is het OMC 33 uur geopend. De studieruimte is binnen schooluren beschikbaar.

Het OMC staat ten dienste van:

- de medewerkers;
- de studenten van de opleidingen, de opleidingsvarianten en de nascholingsactiviteiten:
  - leraar basisonderwijs vrijescholen Bachelor en Master;
  - docent muziek;
  - docent dans/euritmie;
- de consultants van de Begeleidingsdienst voor vrijescholen.

Doelstelling en beleid

Het aanschafbeleid is er voornamelijk op gericht een collectie samen te stellen ter ondersteuning van het onderwijs aan de studenten van de verschillende opleidingen enerzijds en anderzijds als achtergrondvoorziening voor de docenten. Daarbij wordt het accent gelegd op vrijeschoolpedagogie en antroposofische vakliteratuur. De collectie neemt hiermee een unieke plaats in binnen de informatievoorzieningen in Nederland.

De blikrichting van de hogeschool naar buiten toe wordt ook gevolgd door het OMC. Dit komt tot uitdrukking in het aanschafbeleid. Zo werden in 2009 de aanwezige lesmethodes voor het basisonderwijs gescreend. Besloten is om jaarlijks te bezien welke lesmethodes aan vervanging toe zijn. Het budget laat toe dat er maximaal 2 per jaar kunnen worden aangeschaft. Dit jaar is zowel voor het vak Verkeer als voor Muziek een nieuwe methode aangekocht.

Producten

Boekenlijst

De door de docenten verplicht gestelde literatuur wordt elk jaar door het OMC verzameld en geactualiseerd. Dat resulteert in een boekenlijst die aan het eind van elk studiejaar digitaal beschikbaar is. In 2009 is de halfjaarlijkse aanwinstenlijst tweemaal in de Digitale Nieuwsbrief uitgekomen.

Bibliotheekinstructie

Jaarlijks wordt een uitgebreide bibliotheekinstructie gegeven aan alle nieuwe studenten. Zij leren de inhoud van de collectie kennen en hen wordt geleerd te zoeken in de (web)catalogus.

Tijdschriftattending

Elke 2 weken wordt onder de docenten de inhoudsopgave van de nieuw verschenen tijdschriften verspreid (current contents).

Opbrengsten

Het OMC stelt haar faciliteiten gratis beschikbaar en heeft naast een jaarlijks begroot bedrag geen andere bron van inkomsten dan de bescheiden opbrengst van het boetegeld dat wordt gebruikt voor de aanschaf van materiaal.

Uitleningen in 2009

aan studenten van alle opleidingsvarianten:	3350
aan medewerkers	<u>425</u>
Totaal	3775

Het totaal aantal uitleningen is ten opzichte van 2008 met ca. 20 % afgenomen. Dit is te verklaren uit het feit dat het aantal studenten evenzoveel is afgenomen.

Ontwikkelingen

De samenwerking met de Bibliotheek van de Antroposofische Vereniging in Nederland komt tot uitdrukking in een gezamenlijke webcatalogus bij Adlib Information Systems en gedeelde kosten voor Adlib onderhoud en hosting. Ook is de samenwerking zichtbaar in het gezamenlijk onderhoud en beheer van de thesaurus 'Antrothes'. In verband met personele wisselingen in Den Haag en een mogelijke verhuizing van Zeist is besloten dat onderhoud van de thesaurus voorlopig alleen op de locaties zelf plaats vindt.

Toekomstverwachting

Door de webcatalogus is het OMC meer naar buiten getreden. Verwacht wordt dat ook externe belangstellenden in de nabije toekomst een nieuwe gebruikersgroep kunnen gaan worden. Ook komen er steeds meer vragen van oud-studenten

Informatie en Communicatie Technologie (ICT)

Onder de ict-afdeling vallen een systeembeheerder met een aanstelling van 0,6 fte, een ict-coördinator met een aanstelling van 0,25 fte (gecombineerd met het werk als ict-instructeur voor de propedeuse studenten). Daarnaast is er een fulltime ict-stagiaire.

De afdeling biedt ondersteuning aan studenten en medewerkers van de hogeschool en levert een belangrijke bijdrage aan het administratieve proces, alsmede aan de studiemogelijkheden voor de studenten. In de communicatie tussen studenten, medewerkers, stagescholen, externe contacten en anderen speelt de ict een cruciale rol.

Naast één van de hoofdtaken—het garanderen van een zo hoog mogelijke beschikbaarheid van het computersysteem—krijgt de ict-afdeling als dagelijkse routine te maken met gebruikersvragen van zeer uiteenlopende aard. In dit kader zijn ondersteunende adviezen en instructie net zo belangrijk als het oplossen van (ver)storingen.

Beveiliging van gegevens is een blijvend en actueel onderwerp, waaraan bij de "klantcontacten" (indien en voor zover relevant) aandacht wordt besteed. De gebruiker is immers meestal de zwakste schakel, en daar is bewustwording een belangrijke voorzorg.

Bij gesignaleerde zwakheden in de beveiliging is ons eigen ict-Protocol Gegevensbescherming het referentiepunt voor adviezen en verbeteringen en natuurlijk het document om afspraken te consolideren.

Ook bij het toevoegen van functionaliteit weegt de ict-afdeling gebruiksgemak af tegen bescherming van gegevens.

Op ict/telefonie gebied is er een wens om alle systemen terug te brengen naar één systeem voor een bepaalde applicatie zodat er efficiënter gewerkt kan worden. Hier wordt er in 2010 een inventarisatie en aanzet voor gedaan.

Vernieuwing digitale administratieve processen

Het studentenadministratiepakket Trajectplanner en de koppeling met Studielink hebben in 2009 voor veel extra werk gezorgd. Het is duidelijk dat voor een kleine hogeschool als Helicon het maatwerk dat nodig is vanwege steeds nieuwe releases van Studielink bijna onevenredig veel tijd vergt. De voordelen van inschrijving via het Studielinktraject zijn voor Hogeschool Helicon eveneens (nog) niet evident. In 2010 zal hier proactief – door bijscholing – op ingezet worden zodat de voordelen van de aanschaf van dit pakket voelbaar worden.

Hardwarevervangingen

Dankzij een interne systeembeheerder in de organisatie blijkt het mogelijk de gebruiksduur van apparatuur ver op te rekken. Maar voor de servers –24 uur per dag in touw, inmiddels bijna 7 jaar lang– is het moment van vervanging aangebroken. Omdat er ook veranderingen in functionaliteit gewenst zijn binnen het netwerk is dat in de planning gezet voor 2010.

Digitaal schoolbord

In het verslagjaar is de ict-afdeling zich gaan oriënteren op de aanschaf van een digitaal schoolbord. De Pabo zal studenten vertrouwd moeten maken met dit nieuwe medium dat naast het oude krijtschoolbord een plaats in het klaslokaal aan het veroveren is. De keuze voor merk of model zal niet alleen door de techniek worden bepaald, maar vooral door de afstand die de gebruiker ervaart met betrekking tot het werken met een dergelijk bord. Aanschaf van een digitaal schoolbord is opgenomen in de begroting voor 2010.

Communicatie

Tegen het einde van het jaar zijn we gestart met het inventariseren van de wensen en mogelijkheden met betrekking tot een beter intern communicatieplatform. Onder andere door de komst van smartphones, het intensiever gebruik van digitale agenda's, de eisen met betrekking tot bescherming van gegevens en de diversiteit aan gebruikte mailprogramma's is een herinrichting zeer gewenst. Mogelijk dat de toenemende vraag voor het delen van bestanden vanaf externe locaties daarin ook wordt meegenomen. De trend 'overal online' lijkt ook aan ons niet voorbij te gaan. Omdat de opleiding Odm werkt met Apple is hier een combinatie met het gebruik van iPhones een logische aanpak.

Deskundigheidsbevordering

De medewerkers van de ict-afdeling stellen zich door middel van vakliteratuur en regelmatige deelname aan cursussen en congressen continu op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen in het vakgebied. De systeembeheerder volgt een hbo-opleiding op dit terrein, de ict-coördinator is tevens systeembeheerder van meerdere basisscholen (vrijescholen), en kent daardoor het vakgebied ook vanuit de onderwijspraktijk.

Telefonie

Hoewel niet de expliciete verantwoordelijkheid van de ict-afdeling, heeft deze in 2009 wel de bestaande, verouderde installatie van een aantal storingsen afgeholpen. Deze installatie heeft zowel technisch als economisch haar levensduur al ver overschreden. In verband met de op handen zijnde verhuizing van de Pabo wordt ervoor gekozen de installatie echter niet te vervangen tot duidelijk is of dat werkelijk nodig is.

Stageplaatsen

Al gedurende vele jaren worden elk jaar minimaal twee verschillende stagiaires van de MBO-opleidingen systeembeheer aangetrokken om de ict-afdeling te ondersteunen en medewerkers en studenten bij te staan bij vragen en problemen van computertechnische aard. Hogeschool Helicon is in verband hiermee bij ECABO aangemerkt als een erkend leerbedrijf. Stagiaires en organisatie investeren in elkaar en zichzelf, tot tevredenheid van alle betrokken partijen.

Hoofdstuk 5

FINANCIËN

Financiële ontwikkelingen

Resultaatvergelijking

In onderstaande opstelling wordt van Hogeschool Helicon het resultaat vergeleken van de kalenderjaren 2004 tot en met 2009.

De baten en lasten worden in verhouding van de baten weergegeven.

Exploitatierekening	2009	2008	2007	2006	2005	2004
BATEN	%	%	%	%	%	%
Rijks- en overige bijdragen	82,9	80,2	81,7	79,8	80,1	74,1
Collegegelden	9,7	10,6	11,7	12,6	12,4	12,8
Opbrengst werk derden	3,4	3,6	3,3	3,7	3,8	5,0
Overige baten	3,1	4,3	2,3	3,0	3,1	7,7
Rente	0,9	1,3	1,0	0,9	0,6	0,4
Totaal baten	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
LASTEN						
Personeel	74,7	68,2	66,9	62,2	62,5	59,0
Materieel	25,8	34,5	25,8	25,7	21,1	13,3
Rente	1,5	1,4	1,6	1,7	1,7	2,0
Buitengewoon resultaat	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	102,0	104,1	94,3	89,6	85,3	74,3

Financiële positie

De vaststelling van kengetallen is een momentopname per einde van het (boek)jaar. Ze kunnen sterk wisselen gedurende een (studie)jaar.

De financiële positie is eind 2009 zeer licht gedaald.

Kengetallen	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Liquiditeit	2,0	2,3	2,5	2,0	1,8	1,2
Solvabiliteit	40,2%	41,0%	43,9%	36,9%	30,9%	16,5%
Rentabiliteit	-2,0%	-4,1%	5,7%	10,4%	14,7%	25,7%

Liquiditeit is de verhouding tussen vlottende activa minus voorraden en de kortlopende schulden. Het betreft het vermogen van een hogeschool om op korte termijn aan haar verplichtingen te voldoen.

Solvabiliteit is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen dat weergeeft de mate waarin men op lange termijn aan zijn verplichtingen kan voldoen.

Rentabiliteit is de verhouding tussen het resultaat uit gewone bedrijfsvoering en de totale baten. Dit geeft aan in hoeverre een hogeschool middelen kan genereren om te investeren in het onderwijsproces.

Treasury

Een treasurystatuut is opgesteld en wordt nageleefd binnen Hogeschool Helicon. In 2010 zal dit statuut door het nieuwe bestuur geactualiseerd worden. In 2009 zijn de treasury-activiteiten wederom beperkt gebleven. Er wordt geen actief beleggingsbeleid gevoerd. Hogeschool Helicon bezit geen aandelen, obligaties of effecten.

Analyse financiën 2009

Nadat in 2008 was overgegaan op een nieuw financieel systeem WebSolutions QX van AllSolutions en in september op een nieuw studenteninformatiesysteem (Trajectplanner) dat een rechtstreekse verbinding heeft met het financiële systeem met betrekking tot collegegeldbetalingen en overige studentgegevens, was het jaar 2009 het jaar van de gewinning aan deze systemen. We hebben het gemak ervaren om van alle opvragingen en overzichten uit Websolutions direct een excel-overzicht te kunnen maken of een overzicht direct te kunnen verzenden via de mail. Ook het gemak van het altijd en overal toegang hebben tot het financiële systeem is een groot pluspunt gebleken. We hebben ervaren dat we sneller inzicht hebben in, en daardoor meer controle hebben over de financiële situatie van de verschillende opleidingen en de hogeschool als geheel. Er wordt nog geen optimaal gebruik gemaakt van de vele mogelijkheden maar dat is een leerproces voor de komende jaren.

Ook in 2009 was in de begroting al rekening gehouden met een negatief resultaat. Dit is o.a. een gevolg van een trend van een dalend aantal studenten bij Hogeschool Helicon, een stabiel, verouderend (dus duurder) personeelsbestand en eind 2009 een bestuurlijke vernieuwing/reorganisatie op meerdere managementniveau's met de daarvoor benodigde externe expertise-inhuur.

Bij de opbrengsten is de uiteindelijk uitgekeerde rijksbijdrage 2009 € 160.000 hoger uitgevallen dan begroot op basis van de eerste rijksbijdragebrief. Zoals hierboven al gemeld, is de voortgaande afname van het aantal studenten debet aan de lagere opbrengst (10%) van collegegelden in 2009 ten opzichte van de begroting en vorig jaar. Gelukkig geven de huidige aantallen aanmeldingen voor het nieuwe studiejaar de indruk dat er een einde is gekomen aan deze dalende trend.

Echter, het lage aantal studenten per oktober 2009 én het nieuwe bekostigingssysteem waardoor studenten maar 4 jaar bekostigd worden, zorgen er wel voor dat een zeer lage rijksbijdrage voor 2011 moet worden verwacht.

Via detachering van docenten in projectvorm naar onderzoeksinstituten worden de hoge salariskosten enigszins gecompenseerd. Er is in 2009 een bijdrage verkregen van de Stichting tot Steun aan het vrijeschoolonderwijs als schenking. In 2008 werd een eenmalige vergoeding verkregen van externe partijen voor de ontwikkel- en aanschafkosten die gemaakt waren in de periode 2006-2008 voor het nieuwe webcatalogussysteem van de bibliotheek. Dit is de reden dat opbrengsten in 2008 bij Overige baten hoog zijn geweest.

Er was gepland om in 2009 groot onderhoud te plegen aan het pand in Zeist. Halverwege het jaar is het plan opgevat om uit te kijken naar een pand elders dat beter bereikbaar is voor studenten met het openbaar vervoer. De muziekopleiding is verhuisd van Zeist naar Den Haag.

Nadat eind 2008 de accreditatieinspanningen voor de opleidingen waren afgerond, zijn de kosten in 2009 op normaal niveau teruggekeerd. De werkzaamheden door de accountant bleken onder invloed van nieuwe regelgeving uitgebreider te zijn dan de instelling kon voorzien.

De Overige instellingslasten waren in 2008 hoog als gevolg van de kosten aan voorbereiding en externe begeleiding van het accreditatietraject. In 2009 is dit project financieel positief afgerond.

Begroting 2010

Baten	EURO
Rijksbijdragen	3.337.653
College- en examengelden	431.653
Baten werk iov derden	135.741
Overige baten	<u>85.949</u>
Totaal baten	3.990.996
Lasten	
Personeelslasten	2.849.333
Afschrijvingen	137.800
Huisvestingslasten	323.246
Overige lasten	<u>571.839</u>
Totaal lasten	4.164.845
Saldo baten en lasten	- 173.849
Financiële baten en lasten	
Rentebaten	32.050
Rentelasten	<u>55.000</u>
	- 22.950
Resultaat	- 196.799

De begroting 2010 is opgesteld op basis van gegevens zoals zij bekend waren bij de hogeschool per eind 2009. Zoals in het verslag van het bestuur al is vermeld, is het management op meerdere niveau's vernieuwd. Er is extra budget hiervoor in 2010 opgenomen.

Op basis van de laatste kennis betreffende de toekenning rijksbijdrage 2010 wordt nu verwacht dat deze nog iets zal stijgen.

jaarrekening 2009

Stichting Hogeschool Helicon
Onderwijs Vanuit Antroposofie

BALANS PER 31 DECEMBER 2008

(na resultaatbestemming)

ACTIVA	31-12-2009		31-12-2008	
	EUR	EUR	EUR	EUR
VASTE ACTIVA				
Materiële vaste activa (1)	1.716.046		1.657.285	
Financiële vaste activa (2)	32.022		36.691	
Totaal vaste activa		1.748.068		1.693.976
VLOTTENDE ACTIVA				
Vorderingen (3)	405.251		359.699	
Liquide middelen (4)	1.758.854		1.990.602	
Totaal vlottende activa		2.164.106		2.350.301
TOTAAL ACTIVA		<u>3.912.173</u>		<u>4.044.277</u>
PASSIVA				
EIGEN VERMOGEN				
Eigen vermogen (5)	1.572.677		1.658.847	
		1.572.677		1.658.847
VOORZIENINGEN (6)		56.212		70.509
LANGLOPENDE SCHULDEN (7)		1.211.860		1.300.597
KORTLOPENDE SCHULDEN (8)		1.071.424		1.014.324
TOTAAL PASSIVA		<u>3.912.173</u>		<u>4.044.277</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2009

	2009		Begroting 2009		2008
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
BATEN					
Rijksbijdragen (9)	3.548.008		3.381.811		3.421.484
College- en examengelden (10)	416.996		457.917		451.239
Baten werk in opdracht van derden (11)	145.672		140.900		152.208
Overige baten (12)	133.618		96.600		185.497
TOTAAL BATEN		<u>4.244.294</u>		<u>4.077.228</u>	<u>4.210.428</u>
LASTEN					
Personeelslasten (13)	3.198.603		3.079.275		2.909.623
Afschrijvingen (14)	123.143		128.300		125.245
Huisvestingslasten (15)	298.253		361.846		297.865
Overige lasten (16)	683.747		647.722		1.046.565
TOTAAL LASTEN		<u>4.303.746</u>		<u>4.217.143</u>	<u>4.379.298</u>
SALDO BATEN EN LASTEN		- 59.452		-139.915	-168.870
FINANCIELE BATEN EN LASTEN					
Rentebaten	37.557		32.050		53.804
Rentelasten	64.275		57.660		59.560
		<u>-26.718</u>		<u>-25.610</u>	<u>-5.756</u>
RESULTAAT		<u><u>- 86.170</u></u>		<u><u>-165.525</u></u>	<u><u>-174.626</u></u>

KASTROOMOVERZICHT 2009

	31-12-2009		31-12-2008	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Saldo van baten en lasten	- 59.452		-168.870	
Aanpassingen voor:				
- afschrijvingen	123.143		125.245	
- mutaties voorzieningen	<u>-14.297</u>		<u>59.501</u>	
		49.394		15.876
Veranderingen in vlottende middelen:				
- vorderingen	-45.553		-74.211	
- schulden	<u>57.100</u>		<u>68.204</u>	
		<u>11.547</u>		<u>- 6.007</u>
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		60.941		9.869
Ontvangen interest	37.557		53.804	
Betaalde interest	<u>-64.275</u>		<u>-59.560</u>	
		<u>-26.718</u>		<u>- 5.756</u>
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		34.223		4.113
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
- investeringen mat.vaste activa	-181.904		-13.951	
- (des)investeringen financiële vaste activa	<u>4.670</u>		<u>3.218</u>	
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		-177.234		-10.733
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
- aflossing langlopende schulden	<u>-88.737</u>		<u>-88.288</u>	
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten		-88.737		-88.288
		-----		-----
Mutatie liquide middelen		<u>-231.748</u>		<u>-94.908</u>
Beginstand liquide middelen per 1 januari		1.990.602		2.085.510
Mutatie boekjaar		<u>-231.748</u>		<u>-94.908</u>
Eindstand per 31 december		1.758.854		1.990.602

TOELICHTING BEHORENDE TOT DE JAARREKENING 2009

Algemeen

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Dit op grond van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs.

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de winst- en verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de onderneming.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. De financiële instrumenten maken deel uit van de handelsportefeuille en worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde en wijzigingen in die reële waarde worden verantwoord in de winst- en verliesrekening. In de eerste periode van waardering worden toerekenbare transactiekosten als last in de winst- en verliesrekening verwerkt.

Materiële vaste activa

De gebouwen en –terreinen, inventaris en apparatuur, andere vaste inventaris en materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. Op terreinen en op materiële vaste activa in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven.

De volgende afschrijvingspercentages worden hierbij gehanteerd:

- Gebouwen : 4
- Verbouwing pand Den Haag : 10
- Inventaris en apparatuur : 20-25
- Vleugels : 3,33

Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd indien zij de gebruiksduur van het object verlengen.

Financiële vaste activa

De grondslagen voor de waardering van overige financiële vaste activa is beschreven onder het hoofd financiële instrumenten.

Bijzondere waardeverminderingen

Vaste activa met een lange levensduur dienen te worden beoordeeld op bijzondere waardeverminderingen wanneer wijzigingen of omstandigheden zich voordoen die doen vermoeden dat de boekwaarde van een actief niet terugverdiend zal worden. De terugverdienmogelijkheid van activa die in gebruik zijn, wordt bepaald door de boekwaarde van een actief te vergelijken met de geschatte contante waarde van de toekomstige nettokasstromen die het actief naar verwachting zal genereren. Wanneer de boekwaarde van een actief hoger is dan de geschatte contante waarde van de toekomstige kasstromen, worden bijzondere waardeverminderingen verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde

Vervreemding van vaste activa

Voor verkoop beschikbare activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere actuele waarde, onder aftrek van verkoopkosten.

Vorderingen

De grondslagen voor de waardering van vorderingen is beschreven onder het hoofd financiële instrumenten.

Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen worden de algemene reserves, en de bestemmingsreserves en de bestemmingsfondsen gepresenteerd. De algemene reserve bestaat uit de reserves die ter vrije beschikking staan van het Bestuur. Indien een beperktere bestedingsmogelijkheid door de organisatie is aangebracht, dan is het aldus afgezonderde deel van het eigen vermogen aangeduid als bestemmingsreserve. Indien de beperktere bestedingsmogelijkheid door derden is aangebracht, dan wordt dit deel aangemerkt als bestemmingsfonds.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen hetzij de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen, hetzij de contante waarde van die uitgaven.

Een voorziening wordt in de balans opgenomen, wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden; en
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Pensioenen

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

Voor een op balansdatum bestaand overschot bij het pensioenfonds wordt een vordering opgenomen als de stichting de beschikkingsmacht heeft over dit overschot, het waarschijnlijk is dat het overschot naar de stichting zal toevloeien en de vordering betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Langlopende schulden

De waardering van langlopende schulden is toegelicht onder het hoofd financiële instrumenten.

Kortlopende schulden

De waardering van kortlopende schulden is toegelicht onder het hoofd financiële instrumenten.

Batenverantwoording

Baten worden verantwoord in het jaar waarop deze betrekking hebben. Indien baten betrekking hebben op een specifiek doel worden de baten verantwoord naar rato van de verrichte werkzaamheden. Dit voorzover eveneens sprake is van een terugbetalingsverplichting.

De normatieve rijksbijdrage (lumpsum) wordt op basis van de jaarlijkse toekenning in de staat van baten en lasten verwerkt. Geoormerkte rijksbijdragen worden als baten verantwoord voor zover besteding heeft plaatsgevonden die in overeenstemming zijn met de daaraan te stellen eisen. Het nog te besteden deel wordt verantwoord onder de kortlopende schulden.

Bij collegegelden geldt als uitgangspunt dat de reguliere onderwijsactiviteiten en daarmee de collegegelden gelijkmatig over het collegejaar zijn gespreid.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode.

Bepaling reële waarde

Een aantal grondslagen en toelichtingen in de jaarrekening vereisen de bepaling van de reële waarde van zowel financiële als niet-financiële activa en verplichtingen. Voor waarderings- en

informatieverschaffingsdoeleinden is de reële waarde op basis van de volgende methoden bepaald. Indien van toepassing wordt nadere informatie over de uitgangspunten voor de bepaling van de reële waarde vermeld bij het onderdeel van deze toelichting dat specifiek op het betreffende actief of de betreffende verplichting van toepassing is.

Vorderingen

De reële waarde van handels- en overige vorderingen wordt tegen de contante waarde van de toekomstige kasstromen geschat.

TOELICHTING OP DE AFZONDERLIJKE POSTEN VAN DE BALANS

VASTE ACTIVA

1 Materiële vaste activa										
		Aanschafprijs	Cum. Afschrijvingen	Boekwaarde	Investerings	Afschrijvingen		Aanschafprijs	Cum. Afschrijvingen	Boek- waarde
		1-1-09	1-1-09	1-1-09	2009	2009	31-12-09	31-12-09	31-12-09	31-12-09
		EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
	Gebouwen en terreinen:									
	Gebouwen	2.232.772	1.339.662	893.110	0	89.310	2.232.772	1.428.972	803.800	
	Aanbouw	22.876	7.994	14.882	0	572	22.876	8.567	14.309	
	Terreinen	680.670	0	680.670	0	0	680.670	0	680.670	
	Verbouw	0	0	0	52.567	876	52.567	876	51.691	
		2.936.318	1.347.657	1.588.662	52.567	90.758	2.988.886	1.438.415	1.550.471	
	Inventaris en Apparatuur*	435.926	367.303	68.623	129.337	32.385	565.263	399.688	165.575	
	Totaal	3.372.245	1.714.960	1.657.285	181.904	123.143	3.554.149	1.838.103	1.716.046	
* Er is dit jaar geïnvesteerd in een nieuwe keuken (EUR 30.000) en aanschaf vleugels (78.000).										
	OZB en verzekerde waarde gebouwen en terreinen				Bedrag	Peildatum				
					EUR					
	OZB- waarde gebouwen en terreinen				1.567.000	1-1-2009				
	Verzekerde waarde gebouwen				3.354.000	1-1-2009				

2 Financiële vaste activa				31-12-2009	31-12-2008			
				EUR	EUR			
Overige vorderingen:								
	Lening u/g personeel			0	4.335			
	Lening u/g Stichting Delos			32.022	32.356			
				32.022	36.692			
<i>Lening u/g personeel</i>								
Per juni 2007 is er € 10.000 beroepsmatig uitgeleend voor de aanschaf van een vleugel. Dit wordt in 2,5 jaar terugbetaald in maandelijkse termijnen.								
			Boekwaarde	Investerings	Afschrijvingen	Boekwaarde		
		Standplaats	1-1-09	2009	2009	31-12-09		
			EUR	EUR	EUR	EUR		
	PC privé/fietsplan	Den Haag	669	0	669	0		
	Lening vleugel	Den Haag	3.667	0	3.667	0		
<i>Lening u/g Stichting Delos</i>								
Aan Stichting Delos te Den Haag zijn leningen verstrekt tegen een rentepercentage van maximaal 4%. Deze leningen zijn direct opeisbaar en hebben een directe relatie met de langlopende schuld "Lening o/g 8 particulieren" vermeld bij Langlopende schulden.								
			Boekwaarde	Investerings	Afschrijvingen	Boekwaarde		
		Standplaats	1-1-09	2009	2009	31-12-09		
			EUR	EUR	EUR	EUR		
	Lening Stg.Delos	Den Haag	32.356	0	335	32.022		

VLOTTENDE ACTIVA

3. Vorderingen		31-12-2009		31-12-2008	
		EUR	EUR	EUR	EUR
Debiteuren			221.833		225.690
	Personeel	1.276		119	
	Overige	3.460		4.969	
Overige vorderingen			4.737		5.088
	Vooruitbetaalde kosten	42.084		30.293	
	Verstreckte voorschotten	0		6.545	
	Overige	136.598		92.083	
Overlopende activa			178.682		128.921
Balanswaarde			405.251		359.699
4. Liquide middelen			31-12-2009	31-12-2008	
			EUR	EUR	
Kasmiddelen			2.336	3.618	
Tegoeden op (Post)bankrekeningen			1.756.519	1.986.984	
			1.758.854	1.990.602	
Ten behoeve van Stichting Waarborgfonds HBO is een bedrag geblokkeerd van EUR 10.062.					

EIGEN VERMOGEN**5. EIGEN VERMOGEN**

		Saldo 31-12-2008	Bestemming exploitatiesaldo	Saldo 31-12-2009
		EUR	EUR	EUR
Algemene reserve		1.558.936	- 69.287	1.489.649
Bestemmingsreserve:				
	Reserve vervanging personeel	10.642		10.642
	Reserve sociaal statuut	61.601		61.601
	Reserve vleugelfonds	17.606	-16.883	723
Bestemmingsfonds Waarborgfonds HBO		10.062		10.062
		1.658.847	-86.170	1.572.677

Bestemmingsreserve vervanging personeel

Door stijging van de gemiddelde leeftijd van het personeel zal de kans op ziekte (en dus ook kosten) toenemen.

Door de denominatief bepaalde onderwijsvorm zal deze reserve hoofdzakelijk betrekking hebben op het algemeen ondersteunend personeel en in beperkte mate op het onderwijsgevend personeel.

Bestemmingsreserve sociaal statuut

In het kader van CAO-bepalingen is deze bestemmingsreserve gevormd.

Bestemmingsreserve vleugelfonds

Dit fonds wordt opgebouwd uit ontvangen giften ter vervanging van vleugels.

Bestemmingsfonds Waarborgfonds

In het kader van de Omkering van de Kapitaaldienst Financiering is met de Stichting Waarborgfonds HBO een borgtochtovereenkomst gesloten, waarin is opgenomen dat de hogeschool gedurende de looptijd van de aangegane geldlening bij de Bank Nederlandse Gemeenten N.V. een bankgarantie afgeeft. Aangezien het reservering van gelden betreft, behoort het onder het Eigen Vermogen verantwoord te worden. In het kader van stelselwijziging is dit ultimo 2007 onder een bestemmingsfonds verantwoord.

VOORZIENINGEN

6. VOORZIENINGEN	Saldo	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Saldo	Onderverdeling saldo	
	31-12-08	2009	2009	2009	31-12-09	< 1 jr.	> 1jr.
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Afstudeerfonds	11.008	0	-2.500	0	8.508		8.508
Personeelsbeloning	59.501	0	0	-11.797	47.704	10.500	37.204
Totaal	70.509	70.778	-2.500	-11.797	126.990		

Afstudeerfonds

Deze voorziening is getroffen om studenten aan de hogeschool in financiële zin tegemoet te komen vanaf het moment dat zij geen recht meer hebben op studiefinanciering in de vorm van een voorwaardelijke beurs (gemengde studiefinanciering).

Personeelsbeloning

Deze voorziening is opgenomen ten behoeve van toekomstige gratificaties en jubileumuitkeringen aan het personeel van de hogeschool.

De contante waarde is bepaald op basis van een indexeringspercentage van 3,5% (CBS-index CAO-lonen gesubsidieerde sector) en een disconteringspercentage van 5% gebaseerd op het marktrendement van hoogwaardige ondernemingsobligaties (Financiële database Bloomberg).

LANGLOPENDE SCHULDEN

7. LANGLOPENDE SCHULDEN	Stand per	Nieuwe leningen	Aflossingen	Stand per	Loop-tijd	rente%
	31-12-2008	2009	2009	31-12-2009		
	EUR	EUR	EUR	EUR		%
Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	1.326.039	0	88.403	1.237.636	> 5 jr.	4-4,67
Ministerie van OCW	29.197	0	0	29.197		0
Overige:						
Lening o/g 8 particulieren	32.357	0	335	32.022	> 1 jr.	0-4
Lening o/g 2 particulieren te Den Haag eo	1.407	0	0	1.407	> 1jr.	0
Totaal	1.389.000	0	88.737	1.300.262		
Af: Kortlopend deel lening BNG	88.403			88.403		
Saldo Langlopende schulden	1.300.597			1.211.859		

Bank Nederlandse Gemeenten N.V.

In verband met de omkering van de kapitaaldienstfinanciering ten aanzien van het onroerend goed aan de Socrateslaan 22a, is per 31 december 1993 een lening aangegaan ten bedrage van EUR 2.320.616 bij de Bank Nederlandse Gemeenten N.B. onder leningsnummer 40.0081.941.

De leningsvoorwaarden zijn als volgt:

- rente; Tot 1 januari 2004 was de jaarlijkse rente 6,95% vast, maandelijks te voldoen;
Per 31 december 2003 is de hypotheek gewijzigd. De rente is thans over de helft van het schuldrestant 5,33% per jaar tot 1/1/2014 en over de andere helft 4,67% rente tot 1/1/2014.
- looptijd; 30 jaar;
- aflossing; Vanaf 1 januari 2004 is de hypotheek gewijzigd in geheel lineaire aflossing.
- zekerheden; Verpanding van vorderingen die door het Ministerie van OCW worden verstrekt met betrekking tot het huisvestingsdeel van de financiering voor de afkoopsom voor de overdracht van het economisch claimrecht en de borgstelling door de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Deze schuld betreft de liquiditeitsbijdrage 1988 in verband met de gespreide inning van de collegegelden.

Overige leningen (o/g > 1 jaar)

Van in totaal 10 particulieren zijn leningen ontvangen, waarvoor bij 2 leningen rente in rekening wordt gebracht. De uitstaande bedragen zijn direct opeisbaar (zie ook de toelichting bij de financiële vaste activa, lening Stg. Delos).

KORTLOPENDE SCHULDEN

8.	KORTLOPENDE SCHULDEN	31-12-2009		31-12-2008	
		EUR	EUR	EUR	EUR
	Bank Nederlandse Gemeenten (lening kortlopend deel)		88.403		88.402
	Crediteuren		83.966		146.249
	Loonheffing	122.022		105.114	
	Omzetbelasting	2.386		6.741	
	Premies sociale verzekeringen	28.909		26.872	
	Belastingen en premies sociale verzekeringen		153.317		138.727
	Schulden ter zake van pensioenen		40.914		34.475
	Overige kortlopende schulden		1.069		450
	Vooruit ontvangen collegegelden	282.816		293.124	
	Vakantiegeld	91.371		83.465	
	Dec.arbeidsvoorw.middelen *	41.840		17.558	
	Overige overlopende passiva	287.728		211.873	
	Overlopende passiva		703.755		606.020
			1.071.424		1.014.324

* Op basis van de CAO voor hoger beroepsonderwijs is Hogeschool Helicon verplicht 1,25% van de jaarlijkse bruto loonsom in te zetten voor decentrale arbeidsvoorwaarden. De verplichting hiervoor wordt met ingang van 2007 gewaardeerd op de balans.

FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Hogeschool Helicon maakt bij de uitvoering van haar activiteiten gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die Hogeschool Helicon blootstellen aan markt- en/of kredietrisico's. Dit betreffen financiële instrumenten die in de balans zijn opgenomen zoals debiteuren, overige vorderingen, liquide middelen, leningen, crediteuren en overige schulden. Hogeschool Helicon heeft procedures en gedragslijnen om de omvang van het kredietrisico te beperken. Hogeschool Helicon handelt niet in aandelen, obligaties en derivaten.

Kredietrisico

De vorderingen uit hoofde van debiteuren zijn verspreid zonder dat daarbij sprake is van concentratie bij grote debiteuren. Het kredietrisico is daarmee beperkt. Voorts wordt verwezen naar de gegeven toelichting op de vlottende activa.

Renterisico

Hogeschool Helicon heeft geen leningen uitgegeven en loopt wat dat betreft geen risico's. Hogeschool Helicon heeft langlopende leningen uitstaan bij Stichting Delos zonder renterisico. Hogeschool Helicon houdt een groot deel van haar vermogen aan in liquide middelen, op bankrekeningen in rekening courant, zakelijke spaarrekeningen en kortlopende deposito's. De rentepercentages op deze banktegoeden zijn het afgelopen jaar gedaald. Uit het oogpunt van voorzichtigheid wordt in de begroting altijd uitgegaan van een beperkt bedrag aan rente-inkomsten.

Marktwaarde

De marktwaarde van de meest in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan. De financiële instrumenten (zowel financieel actief als financieel passief) worden gewaardeerd volgens de historische waarde.

Kasstroomrisico en liquiditeitsrisico

Kasstroomrisico is het risico dat toekomstige kasstromen verbonden aan een monetair financieel instrument in omvang zullen fluctueren. Hogeschool Helicon wordt periodiek bevoorschot door het Ministerie van OCW. Het kasstroomrisico en liquiditeitsrisico worden beperkt door de spreiding van betalingen. Overigens is het merendeel van de banktegoeden direct opneembaar. Hogeschool Helicon heeft geen beleggingen in instrumenten waarbij sprake is van een variabele rente en is hierdoor niet blootgesteld aan een significant risico.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN EN ACTIVA

Met de stichting Delos te Den Haag is een huurovereenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten betreffende de lesruimten, waarvoor in 2009 EUR 21.012 verschuldigd is.

Met de Stichting Euritmie is een huurovereenkomst gesloten voor onbepaalde tijd betreffende het pand Riouwstraat 1 te Den Haag, waarvoor in 2009 EUR 24.000 verschuldigd is.

Ingevolge de gesloten standaardovereenkomst van borgtocht artikel 7, heeft Hogeschool Helicon zich verbonden niet zonder schriftelijke toestemming van de Stichting Waarborgfonds HBO, de aan de hogeschool toebehorende registergoederen te vervreemden of met enig recht te bezwaren. Voorts dient de hogeschool, indien zij haar verplichtingen uit de geborgde overeenkomsten niet kan nakomen, een recht van hypotheek aan de Stichting Waarborgfonds HBO te verstrekken tot zekerheid van het regresrecht van de Stichting Waarborgfonds HBO.

TOELICHTING OP DE AFZONDERLIJKE POSTEN VAN DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

9. Rijksbijdragen OCW en overige subsidies OCW					2009	Begroting 2009	2008
					EUR	EUR	EUR
			Rijksbijdragen		3.548.008	3.381.811	3.421.484
					3.548.008	3.381.811	3.421.484

10. College- en examengelden					2009	Begroting 2009	2008
					EUR	EUR	EUR
			Collegegelden		434.930	470.407	465.553
			Af: restituties		-17.934	-12.490	-14.314
					416.996	457.917	451.239

11. Baten werk in opdracht van derden					2009	Begroting 2009	2008
					EUR	EUR	EUR
			Contractonderwijs:				
			Baten nascholingsactiviteiten en -dienstverlening		73.666	70.000	94.770
			Baten opleiding zijinstroom		26.625	25.000	19.750
			Baten cursusactiviteiten		10.949	10.900	14.669
			Baten Masteropleiding University of Plymouth		34.432	35.000	23.019
					145.672	140.900	152.208

12. Overige baten					2009	Begroting 2009	2008
					EUR	EUR	EUR
			Verhuur zalen		25.205	20.000	47.115
			Detachering personeel		40.597	10.900	27.667
			Schenkeningen		20.868	500	893
			Baten evenementen		0	0	1.393
			Overige*		46.948	65.200	108.429
					133.618	96.600	185.497

* In 2008 werd een eenmalige vergoeding verkregen van externe partijen voor de ontwikkel- en aanschafkosten die gemaakt waren in de periode 2006-2008 voor het nieuwe webcatalogussysteem van de bibliotheek. Dit is de reden dat opbrengsten in 2008 bij Overige baten hoog zijn geweest.

--	--	--	--	--	--	--	--

13. Personele lasten		2009	Begroting 2009	2008
		EUR	EUR	EUR
	Brutolonen en salarissen	2.273.035	2.115.211	2.107.986
	Sociale lasten	227.371	317.282	216.417
	Pensioenpremies	291.093	317.282	261.701
	Lonen en salarissen	2.791.499	2.749.774	2.586.104
	Reservering Dec.arb.voorw.middelen	24.282	22.000	11.850
	Incidenteel personeel	187.849	125.000	162.890
	Overig*	203.227	184.500	197.199
	Overige personele lasten	415.358	331.500	371.939
	Af: uitkeringen	- 8.254	-2.000	-48.420
		3.198.603	3.079.274	2.909.623
* Bij overige personele lasten is de voorziening UWV-verplichting ten laste gelegd.				

	2009	Begroot	2008
	fte's	fte's	fte's
Aantal FTE's per 31-12			
OP (onderwijzend personeel)	19,4	21,0	18,5
AOP (algemeen ondersteunend personeel)	26,0	22,0	24,9
	45,4	43,0	43,4

14. Afschrijvingen op vaste activa		2009	Begroting 2009	2008
		EUR	EUR	EUR
	Materiële vaste activa:			
	Gebouwen	89.882	90.000	89.883
	Verbouwing Den Haag	876		
	Inventaris en apparatuur	32.385	38.300	35.363
		123.143	128.300	125.245
15. Huisvestingslasten		2009	Begroting 2009	2008
		EUR	EUR	EUR
	Huur	79.986	80.000	57.002
	Verzekering gebouw	7.064	7.420	6.623
	Onderhoudskosten*	46.978	116.500	83.480
	Energie (gas,elektra,water)	60.698	59.226	56.294
	Schoonmaakkosten	53.400	50.900	48.963
	Heffingen	14.008	13.000	12.162
	Overige	36.119	34.800	33.341
		298.253	361.846	297.865
* De kosten t.b.v. verbouw (keuken en verbouwing) zijn geactiveerd en niet als onderhoudskosten opgenomen. Dit was wel als kostenpost begroot.				

		2009	Begroting 2009	2008
16. Overige lasten		EUR	EUR	EUR
	Administratie, beheer en bestuur	194.391	196.308	138.356
	Reis- en verblijfkosten	47.604	37.472	49.905
	Leermiddelen/onderwijskosten (incl. accred.)	120.674	93.538	418.789
	Accountantskosten	58.993	14.536	19.988
	PR-kosten	123.750	110.695	113.160
	Overige beheerslasten *	59.330	110.128	217.580
	Kosten nascholingsactiviteiten en - dienstverlening	65.327	50.000	56.428
	Kosten opleiding zijinstroom	5.387	5.000	4.047
	Kosten Masteropleiding Engeland	8.291	30.000	28.313
		683.747	647.722	1.046.565

* Overige beheerslasten: ten behoeve van een afhandeling van huurgeschil (zie bestuursverslag 2008) is een eenmalig bedrag in 2008 betaald.

HONORARIA VAN DE ACCOUNTANT

De volgende honoraria van de accountant zijn ten laste gebracht van de organisatie:		
	KPMG Accountants N.V.	KPMG Accountants N.V.
	2009	2008
	EUR	EUR
Controle van de jaarrekening	46.492	15.585
Andere controleopdrachten	12.501	4.403
	58.993	19.988

De werkzaamheden in 2009 door de accountant met betrekking tot boekjaar 2008 bleken onder invloed van nieuwe regelgeving uitgebreider te zijn dan door de instelling voorzien. In 2007 is reeds een bedrag van EUR 10.000 opgenomen als Te betalen kosten. Dit bedrag is in 2008 gedeclareerd.

OVERZICHT BEZOLDIGINGEN CVB/RVT

functie	aanstelling	belastbaar loon		Voorziening tbv beloningen		Uitkeringen ivm	
		2009	2008	betaalbaar op termijn		beëindiging dienstverband	
		EUR	EUR	2009	2008	2009	2008
		EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
voorzitter CvB	01/01 - 31/12	24.968	25.104	4.239	2.183	0	0
opvolging vz CvB	01/11 - 31-12	5.950	0	1.026	0	0	0
lid CvB	01/01 - 31/12	13.884	14.463	0	0	0	0
lid CvB	01/01 - 31/12	26.972	23.025	3.697	3.386	0	0
Raad van Toezicht	01/01 - 31/12	3.900	1.800	0	0	0	0
Raad van Toezicht	01/07 - 31/12	2.250	0	0	0	0	0

OVERIGE GEGEVENS

RESULTAATBESTEMMING

Resultaat 2009

Het boekjaar 2009 is afgesloten met een nadelig nettoresultaat van EUR –86.170,--.

Voorgesteld wordt om deze als volgt te verdelen:

	EUR
ten laste van de Algemene reserve	- 69.287
ten laste van reserve Vleugelfonds	<u>-16.883</u>
	<u><u>- 86.170</u></u>

ACCOUNTANTSVERKLARING

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2009 van Stichting Hogeschool Helicon, Onderwijs Vanuit Antroposofie te Zeist bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de staat van baten en lasten over 2009 met de toelichting, gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de hogeschool is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

Tevens is het bestuur van de hogeschool verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 2.9, derde lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht waaronder het Onderwijscontroleprotocol OCW 2009. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in

de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de hogeschool. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de hogeschool heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Hogeschool Helicon, Onderwijs Vanuit Antroposofie per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2009 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de in het Onderwijscontroleprotocol OCW 2009 (paragraaf 2.2.2 Referentiekader) opgenomen relevante wet- en regelgeving.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Den Haag, 30 juni 2010
KPMG ACCOUNTANTS N.V.
W.A. Touw RA

Colofon

Redactie

Iné van Zwieten, Hogeschool Helicon Zeist

Uitgave

College van Bestuur

Stichting Hogeschool Helicon

Juni 2010

HOGESCHOOL
Helicon

Socrateslaan 22 a

3707 GL Zeist

T 030 693 79 00

E secretariaat@hhelicon.nl

I www.hogeschoolhelicon.nl